

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897. Första Kammaren. N:o 25.

Lördagen den 1 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial och utlåtande:
n:o 45 a, med öfverlemnande till Riksdagen af förteckningar å försålda kronoegendomar samt å inköp af mark för bildande af kronoparker; och

n:o 57, angående Kongl. Maj:ts proposition rörande lönereglering för personalen vid statens jernvägar och i anledning deraf inom Riksdagen väckta motioner;

sammansatta stats- och bankouts-kottets utlåtanden och memorial:

n:o 10, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 7 i gällande instruktion för Riksdagens revisorer af stats-, banko- och riksgäldsverken;

n:o 11, i anledning af väckt motion om utredning i fråga om lämpligheten af uppförande af nytt riksbankshus å Helgeandsholmen m. m.; och

n:o 12, i anledning af fullmäktiges i riksbanken och i riksgäldskontoret framställning angående inmurande af grundsten i riksdagshusbyggnaden på Helgeandsholmen; äfvensom

bankouts-kottets memorial:

n:o 11, i fråga om åtgärder för beredande af egna bankbyggnader åt vissa afdelningskontor af riksbanken; och

n:o 12, med anledning af gjord framställning om ålderstillägg åt verkmästaren vid Tumba bruk.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

Sedan revisionssekreteraren Hugo Erik Mauritz Bohman, hvilken vid innevarande riksdag blifvit utsedd till Riksdagens justitieombudsmans efterträdare, numera, i följd af kamrarnes beslut, insatts i justitieombudsmansembetet, sammanträdde kamrarnes valmän år 1897 den 30 april för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens justitieombudsman, i fall denne, innan nästa

lagtima Riksdag anstält nytt val af justitieombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva embetet under den tid, justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall derifrån hindrad; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

herr häradshöfdingen Bernhard Herman Rohtlieb med trettiotre röster,

i följd hvaraf herr häradshöfdingen Rohtlieb blifvit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

Adolf Helander.

A. F. O. Cederberg.

Ivar Månsson.

Otto M. Höglund.

På framställning af herr talmannen beslöts, att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna, äfvensom att Riksdagens kanslideputerade skulle genom protokollsutdrag underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarne ingifva förslag dels till förordnande för den valde, dels till skrifvelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet, dels ock till hvad derom borde i riksdagsbeslutet införas.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtande n:o 8 äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtanden nis 10—13.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 28 och 30 sistlidne månad bordlagda utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Ang. löneförbättring för vissa e. o. professorer.

Herr Nyström Carl: Uti motionen angående löneförbättring at vissa e. o. professorer, i den broschyr uti ämnet, som till de

flesta kammarens ledamöter blifvit utdelad, och äfven på sätt och vis i statsutskottets motivering finnas skäl för motionen framställda, och jag vågar, då jag nu går att upptaga kammarens tid, påstå, att det icke skall taga många minuter för att resumera dessa skäl; de äro ovanligt lätt öfversedda. De innebäras i det faktum, att dessa beställningar icke, såsom en stor mängd personer föreställa sig, äro öfvergångsplatser, och att lönerna således icke äro väntpenningar, som vederbörande uppbära under en längre eller kortare tid — man föreställer sig gerna en kortare tid — under väntan på att få tillträda en ordinarie plats. Såsom förhållandena vid universiteten och Karolinska institutet äro omgestaltade, kan man icke säga det vara regel, att de extra ordinarie professorerna innehafva öfvergångsplatser eller att deras löner äro väntpenningar, utan de äro i afseende på verksamhet och i öfrigt likställda med de ordinarie. Det är också dervid att märka, att på grund af de förberedelser, som fordras för kompetens till sådana platser, medelåldern för deras tillträdande är omkring 40 år eller ungefär samma ålder, som de tillträdande ordinarie professorerna innehafva, äfven detta tydande på likställighet och bevisande, att utsigterna för de extra ordinarie att ernå ordinarie beställningar redan genom åldersförhållandena är ganska svag. De torde också i hufvudsak hafva samma verksamhet som de ordinarie, och det är nog riktigt, hvad som står i ofvannämnda broschyr, att de extra ordinarie professorerna i Sverige äro i verkligheten ordinarie professorer med tre fjerdedels lön och utan rätt eller pligt att deltaga i konsistorie-göromålen. Då man håller fast, att deras lön, uppgående till 4,000 à 4,500 kronor, är sjelfva slutpunkten för deras förkofran i ekonomiskt afseende, att medelåldern vid dessa tjänsters tillträdande är 40 år, att de måste vidmagthålla sina vetenskapliga insigter och lefva ungefär på samma sätt som de ordinarie professorerna, måste det medgifvas, att dessa aflöningar äro alldeles otillräckliga. De voro goda såsom väntpenningar, men äro icke tillräckliga för befattningar, som i allt hufvudsakligt äro lika med ordinarie. Då skulle kanske någon säga: låt så vara, men det ligger dock icke någon vikt uppå, att innehafvarne af dessa professurer äro så särdeles framstående. Ett dylikt påstående är ett fullkomligt misstag. Då man tager hänsyn till de fullkomligt sjelfständiga ämnen, som äro öfverlemnade i deras händer, måste man förklara, att deras verksamhet är af största vikt för den nationella kulturen, och om det är så, torde herrarne sjelfva draga den slutsatsen, att det vore olyckligt, om vid tillsättningen af dessa tjänster den bästa förmågan, den högsta vetenskapliga begåfningen skulle draga sig för att slå in på en bana, som erbjuder så dåliga utsigter. Man måste, så vidt jag kan finna, sörja för, att icke genom otillräcklig aflöning rekryteringen af denna corps försämras, och man är äfven skyldig se till, att de, som lockats in på denna bana och nu icke bjudas mer än högst 4,500 kronor i lön, måtte kunna sköta sitt värf utan att tryckas af näringsbekymmer.

Dessa äro i korthet de skäl, som af motionärerna blifvit framhållna, men motionen har nu af statsutskottet afstyrkts. Herrarne

*Ang. löneför-
bättring för
vissa e. o.
professorer.
(Forts.)*

Ang. löneför-
bättring för
vissa e. o.
professorer.
(Forts.)

veta väl, att statsutskottet har en varierande skala för sina underkännande betyg, att dervid åtskilliga gradationer förekomma. Man finner utskottet hemställa, att en motion »må lemnas utan afseende», »icke må föranleda någon åtgärd» och »icke må *nu* föranleda någon åtgärd»; (detta sista är en ganska väsentlig förbättring) och i vissa fall går det förordande afslaget så långt, att de påminna om friarevisan, der flickan svarar: »en vecka till betänketid, men inte blir det nej». Nu är statsutskottets motivering af denna lofvande beskaffenhet, dock icke helt och hållet. Ty vill man vinna ändamålet, bör man icke pruta på anspråken eller låta det andra ålderstillägget bortfalla och ersättas med utsigten, som för öfrigt med tacksamhet mottages, att äfven docenttjenstgöring skulle tjena såsom beräkningsgrund för erhållande af ålderstillägg. I förväntan, att vid närmare pröfning, och sedan saken, som äfven i denna punkt nu är föremål för Kongl. Maj:ts behandling, derifrån återkommit, statsutskottet och Riksdagen skall finna skäligt att låta den inskränkning falla, som nu återfinnes i utskottets motivering, vågar jag uttala de bästa förhoppningar om sakens framgång. Dock, en sak är utsigt till framgång och en annan sak är att hafva ernått, hvad man eftersträfvat, och med denna hållpunkt för ögonen nödgas jag, herr grefve och talman, för närvarande yrka bifall till motionen.

Herr Billing: Den siste ärade talaren är en allt för erfaren riksdagsman för att ett ögonblick på allvar kunna förvänta framgång åt sin motion genom dess bifallande af Riksdagen vid detta tillfälle. Det faller af sig sjelf, att den måste afslås redan på den grund, att ärendet, som den behandlar, är föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, men också därför, att motionen är så affattad, att den icke kan, icke bör af Riksdagen bifallas, äfven om Riksdagen vore än så villig att gifva de extra ordinarie professorerna den löneförbättring, som i motionen föreslås. Det skick, hvaruti motionen föreligger, visar nemligen, att en alldeles otillräcklig utredning föregått. Icke kan väl den talare, som sist hade ordet, tro, att Riksdagen skall kunna bifalla en motion, som ej vet att uppgifva, huru många de äro, som skulle berättigas få den ifrågasatta löneförhöjningen, en motion, som i motiveringen använder termer, hvilka måste blifva ordentliga dräpslag för en dylik motion, sådana t. ex. som »med flera» »och andra».

Denne talare är en allt för eminent språkkännare för att icke förstå statsutskottets språk. Han, som kan eskimåiska och kinesiska, kan nog tolka äfven utskottets utlåtande. Såsom statsutskottet skrifvit sin motivering, tror jag, att samme talare i sitt hjerta är lika glad som jag deröfver, att den verkligen kunnat åstadkommas. Statsutskottet har enhälligt förordat en löneförbättring åt de extra ordinarie professorerna. Jag erkänner emellertid, att det finnes ett ord, som jag gerna ville hafva bort; det är det lilla, ganska betydelsefulla ordet *ett* framför ålderstillägg. I öfrigt har statsutskottet förordat, hvad motionärerna föreslagit, och jag tror till och med,

att statsutskottet i detta afseende åstadkommit en förbättring. Först och främst har statsutskottet icke begått den ganska märkliga blundern, hvartill motionärerna gjort sig skyldiga, att vilja från rättigheten att erhålla löneförbättring utesluta innehafvare af de personliga professorerna. Det förekommer orimligt, och jag kan icke förstå, att motionärerna ansett de extra ordinarie professorerna i vissa ämnen nödvändigt behöfva löneförbättring, medan deremot vissa andra, åt hvilka särskilda professorer blifvit inrättade, skulle kunna lefva på en mindre lön. Jag kan icke finna någon reson deruti, att någon, som på grund af personliga, synnerligen stora vetenskapliga förtjenster erhållit en professur, därför icke skulle erhålla löneförbättring. Motionen är visserligen icke sådan, att den bör bifallas, och naturligtvis har icke heller någon tänkt det vara möjligt. Jag får därför anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Ang. löneförbättring för vissa e. o. professorer.
(Forts.)

Herr Nyström, Carl: Då jag nyss hörde utläggningen från statsutskottets sida rörande denna sak, måste jag verkligen erkänna, att den ringa kunskap i kinesiska språket, som jag möjligen kan hafva, varit en god sak. Den liksom hjälper till att rätt kunna läsa statsutskottets betänkande mellan raderna och förstå dess målsmans kommentarier. Ty om äfven frågan om löneförbättring åt innehafvare af personliga professorer nu icke blifvit väckt, kan jag icke finna, att detta varit ett argument emot motionärernas förslag. Jag säger härom, såsom det i en annan fråga blifvit sagdt från bänken här midt emot; är det ett skäl för afslag å en begäran om löneförbättring åt de extra ordinarie professorerna, att de personliga professorerna denna gång icke kommit på tapeten? Blir det bättre för de förra, därför att icke heller de senare få något? Vidare nämndes, att motionen lede af bristande utredning. Det är visserligen sant, att der förekomma på ett ställe uttrycken »t. ex.» och »och andra», men jag får påminna herr Billing, att motionen fullständigats genom bilagor, hvilka gå så långt i detalj, som man någonsin kan begära. För öfrigt erkänner jag, att, sedan nu ordföranden på utskottets afdelning förklarar sin ledsnad öfver detta »ett», som kommit in i betänkandet, han derigenom gifvit oss ännu bättre förhoppningar, än vi hade förut. Han påminde äfven derom, att saken ligger hos Kongl. Maj:t, ett förhållande, som icke var oss obekant, men som icke ansågs ligga i vägen för motionens väckande; att det dock från statsutskottets sida utgör ett skäl, må gerna medgifvas. På grund af dessa skäl och visserligen icke af det andra kinesiska skälet finner jag mig föranlåten att afstå från yrkandet om bifall till motionen. Saken får då ställas på förhoppning för nästa gång.

Herr von Ehrenheim: Jag har endast begärt ordet för att uttala ett tacksamhetens ord till statsutskottet för det välvilliga sätt, hvarpå det behandlat denna för universiteten så viktiga fråga och uttrycka min förhoppning, att detta ärende, med stöd af statsutskottets uttalande, i en snar framtid måtte återkomma till Riks-

Ang. löneför-
bättring för
vissa e. o.
professorer.
(Forts.)

dagen i en sådan form, att det föranleder någon Riksdagens åtgärd. Då utskottet emellertid framkastat ett förslag, att andra ålders- tillägget icke skulle beviljas de extra ordinarie professorerna förrän efter 10 års ytterligare tjänstgöring, vill jag för min del uttala betänkligheter häremot, icke för att nu påkalla något ogillande af utskottets yttrande härom, utan för att förslaget icke måtte stå kvar oemotsagdt.

Hvad beträffar utskottets förslag om rättighet för vederbörande att i vissa fall beräkna sig till godo tjänstgöring som docent för erhållande af ålderstillägg, så är det utan tvifvel mycket tänkvärdt.

Såsom jag sagt, har jag icke något yrkande att framställa, utan har blott velat med dessa ord uttala min tacksamhet till utskottet.

Herr Alin: Då det nu ifrågavarande förslaget utan tvifvel är ett af de allra viktigaste, som för de svenska universiteten kunna framställas, och i följd deraf och med hänsyn till universitetens betydelse för den andliga utvecklingen i vårt land en af de allvarligaste frågor, som kunna i Riksdagen förekomma, har jag också velat begagna detta tillfälle för att uttala min varma förhoppning, att det uppslag, som gifvits i motionen och uti statsutskottets yttrande deröfver, måtte leda till en framställning från Kongl. Maj:t, hvarigenom denna synnerligen viktiga fråga inom kort tid måtte lösas. Jag erkänner, att biskop Billing hade fullkomligt rätt deri, att ifrågavarande motion icke kan omedelbart bifallas, men de uppgifter, som deruti förekomma, äro emellertid i i hufvudsak sådana, att motionen väl kunnat tjena till material för den framställning, som statsutskottet funnit sig böra afgifva. Jag skulle visserligen kunna lemna något bidrag, som vore att hemta från min egen erfarenhet, till stöd för denna framställning, men jag anser de fakta, som meddelats i motionen, och på hvilka statsutskottet i hufvudsak stödt sig, för ändamålet tillräckliga. Jag vill emellertid i likhet med den siste högt ärade talaren säga, att skall något göras för att bringa denna viktiga fråga till en tillfredsställande lösning, bör man icke, såsom utskottet här antydt, stanna på halfva vägen med ett ålderstillägg, som skulle inträda först efter 10 års tjänstgöring. Med en sådan åtgärd tror jag icke, att man skall väsentligen vinna, hvad man äsyftar, och då staten gör så stora uppoffringar, som redan nu göras, torde man icke böra draga sig för att äfven taga det steget, som skulle ligga uti att i detta afseende, såsom motionärerna föreslagit, sträcka sig något längre, än till hvad utskottet hemställt. — Något yrkande har jag icke att framställa.

Herr Sandberg: Mer än en af de på senare tiden vid universiteten tillskapade e. o. professurerna är enligt mitt förmenande sådan, att den uti vårt fattiga land väl kunnat undvaras, och jag har därför motsatt mig deras inrättande, men då nu en gång dessa tjänster finnas och i de flesta fall blifvit besatta med verkliga vetenskapsmän, synes det mig ingalunda rättvist och billigt, att

dessa extra ordinarie professorer äro lägre aflönade än kanslisekreterare, registratorer och arkivarier i statsdepartementen, sekreterare, kamrerare och intendentur vid flottans stationer, i jernvägsstyrelsen m. fl., och det kan icke annat än förvåna mig, att Första Kammarens kontingent i statsutskottet, som i så många fall visat en i mitt tycke onödig frikostighet, i denna fråga iakttagit en ytterlig sparsamhet. Utgången af denna sak kan icke annat än påminna om Dahlgrens ironiska jemförelse mellan en skolmästare och en stallmästare.

Ang. löneförbättring för vissa e. o. professorer.
(Forts.)

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Lundström: Liksom tvenne föregående talare, vill jag härmed till statsutskottet värdsammast framföra min tacksamhet för det välvilliga sätt, hvarpå det i sin motivering behandlat motionen. Likväl kan jag icke underlåta att beklaga, att ett ålders-tillägg blifvit på sätt och vis afstyrkt samt att tiden för det förstas erhållande blifvit höjd till 10 år, och jag vill hoppas, att, då frågan en gång återkommer, förhållandena i detta fall skola blifva bättre. Jag begärde ordet för att påpeka den stora betydelsen för hela vårt land deraf, att lärarne vid universiteten aflönas på sådant sätt, att dessa platser kunna besättas med de mest framstående, de mest skicklige vetenskapsmän, samt att detta är af vigt icke blott för den vetenskapliga utvecklingen och kulturen i vårt land, utan äfven i rent praktiskt hänseende. Jag vill i detta afseende erinra derom, att industrien hvilar på vetenskapliga grunder, att de vetenskapliga framstegen oupphörligen måste på densamma tillämpas, och att det för dess fortfarande bestånd därför är nödvändigt, att resultatet af den vetenskapliga utvecklingen kommer densamma så fullständigt som möjligt till godo. Vidare utbildas flertalet af de vid våra tekniska läroanstalter anstälde lärarne vid universiteten, och det är naturligtvis då af stor vigt, att de der undervisas af de utmärktaste lärare och erhålla en utbildning, som gör dem skicklige att på industrien tillämpa och tillgodogöra vetenskapens framsteg. Af dessa och förut anförda skäl framgår, att dessa platser böra besättas med de förnämsta och mest framstående förmågorna, men detta kan naturligtvis icke åstadkommas, om icke lönerna ställas någorlunda i jembredd med hvad sådana personer i andra fall kunna erhålla.

Då nu utskottet i sin motivering välvilligt yttrat sig om motionens syfte, hoppas jag, att frågan snart skall återkomma till Riksdagen och då vara försedd med en fullständigare utredning, än hvad motionärerna kunnat åstadkomma, samt erhålla en bättre och lyckligare utgång. — Jag har intet yrkande att göra.

Herr Almén: Säsom gammal universitetslärare, har jag med mycket intresse följt Upsala universitets angelägenheter. Jag har äfven varit med om flera löne-regleringar derstädes och vet, att universitetet saknar möjlighet att genom egna medel tillgodose alla berättigade anspråk. De extra ordinarie professorerna äro numera alldeles outhärliga för universiteten, men de nuvarande lö-

Ang. löneför-
bättring för
vissa e. o.
professorer.
(Forts.)

nerna äro för små i betraktande af ovissheten om befordran. Någon utväg till förbättring af dessa universitetslärares ställning, bättre och billigare än genom beredande af ålderstillägg, torde icke finnas. Emellertid vore det ytterst fördelaktigt, om äfven ett andra ålderstillägg kunde dem beredas, ty skulle en extra ordinarie professor befordras till ordinarie, så har beviljandet af detta ålderstillägg icke varit förlustbringande för staten; blir han åter icke befordrad, så är det i sanning af vigt, att han kan motse sin ålderdoms dagar utan bekymmer för sin nödortfiga bergning. Om vid frågans förnyade behandling ett andra ålderstillägg kunde föreslås och löneförbättringen blifva föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, skulle frågan enligt min åsigt kunna erhålla en för alla parter lycklig lösning; i denna förhoppning har jag velat uttala dessa ord.

Efter härmed afslutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemstält.

Om en ny
juridisk pro-
fessur i
Upsala.

Punkten 6.

Herr Billing: Med en sällspord och, jag säger äfven, tacknämlig enighet har statsutskottet behandlat denna hufvudtitels 100 punkter. Den nu föredragna är den enda, der kammare stannat emot kammare, och jag skall anföra några skäl, hvarför jag slutar med att yrka bifall till reservanternas förslag. Det är här fråga om inrättande af en professor i rättshistoria vid Upsala universitet. Kongl. Maj:t har föreslagit inrättande af en ordinarie professor i detta ämne, utskottet har afstyrkt detta. Reservanterna förorda inrättande af en extra ordinarie professor. Att reservanterna i så måtto gjort ändring i Kongl. Maj:ts förslag beror icke blott derpå, att man under den formen möjligen snarare kunde vänta framgång i Riksdagen åt här föreliggande ärende, utan kan äfven försvaras deraf, att inom den juridiska fakulteten den ordning är fastställd, att icke bestämd aflöning är fästad vid bestämdt ämne, utan utgår efter anciennitet, så att de extra ordinarie professorerna efter tur och ordning erhålla ordinarie professors lön och beställning.

Hvarför har nu utskottet afstyrkt bifall till såväl den ena som andra framställningen? Det i betänkandet föreliggande skälet, att man kunde tänka sig, att genom en lämplig fördelning och anordning af undervisningen i de till den juridiska fakulteten hörande ämnen rättshistorien blefve på ett tillfredsställande sätt tillgodosedd, betyder icke synnerligen mycket, och jag skall icke fästa mig mycket vid det, ty när fakulteten uttryckligen säger, att man icke kan hinna med att behandla rättshistorien, kan det icke ligga stor vigt på det svaret; jo, ni bör icke blott kunna medhinna det, utan dertill äfven upptaga ännu ett nytt ämne, nemligen den s. k. internationella privaträtten.

Vidare har i en motion af herr Ljungberg och vid diskussionen inom utskottsafdelningen såsom ett skäl mot förslaget pekats på förhållandet vid Lunds universitet, der man har en juridisk professur mindre än i Upsala, och man har talat om, att det kunde vara mera

skäl att inrätta den i Lund, liksom man sagt: om en sådan professur inrättas i Upsala, kommer samma anspråk från Lund. Då nu inom utskottsafdelningen sitta åtminstone tre ledamöter, som nog hafva en gammal klockarekärelek till Lund, så kan kammaren nog förstå, att om här skulle valts mellan Upsala och Lund, kunde det händt, att Lund fått företräde, äfven därför att en professur i rättshistoria icke vore annat än en mycket lämplig hedersbevisning åt minnet af den man, som i Sverige har utfört en af de förnämsta vetenskapliga bedrifter, som här i Sverige blifvit utförda, nemligen professorn vid Lunds universitet, Schlyter, han, som utgifvit de gamla landskapslagarne. Emellertid förelåg icke nu något förslag om inrättande af en professur i rättshistoria vid Lunds universitet, och då kunde det icke vara skäl för oss att afstyrka inrättandet af en sådan i Upsala; och det får jag säga, att jag icke tror, att detta bör hafva den konsekvensen med sig, att också en professur i rättshistoria skulle anordnas i Lund, ty detta ämne har icke sin hufvudsakliga betydelse såsom undervisningsämne för de unge, utan det har mer sin betydelse såsom ett allmänt vetenskapligt arbete, som skulle komma hela landet till godo. Härmed har jag icke velat säga, att en professur i juridik icke kan vara behöflig äfven i Lund.

Ännu ett skäl fins, som verkligen under vissa förhållanden skulle för mig hafva talat mot saken, om jag icke hade förhoppning om, att man vill undanröja den betänklighet, som det innesluter. Det är, att med inrättande af nya professorer lätt följa också stegrade fordringar i examina för de studerande. Det, jag nu ämnar säga, är icke rigtadt särskildt mot juridiska fakulteten vare sig i Upsala eller i Lund, men då här äro ett par universitetsprofessorer, och jag hoppas och vet, att hvad som säges i Riksdagen blir uppmärksammat, kan jag icke underlåta att begagna mig af tillfället att till universitetslärarne samt och synnerligen ställa den allvarliga och hjertliga anhållan, att de måtte se till, att icke examensfordringarna år för år höjas för de studerande, hvarigenom dessa sålunda tvingas att vid universitetet ligga alltför länge och ådraga sig alltför stora kostnader samt taga men af öfveransträngning. Det bör finnas en gräns också för examensfordringar, och det är alldeles visst, att denna gräns är öfverskriden. Det går icke an att till en examen lägga nya fordringar och behålla de gamla. Det går icke an att af en filosofie doktor fordra detsamma som af en professor. Det går icke an att för prestexamen utsträcka studietiden så, att den blir nära nog lika lång som den, som lämpligen erfordras för en teologie kandidatexamen. Det måste sättas en gräns för detta, och det är ett *argumentum ad hominem*, som betyder mycket för Riksdagen, att man icke genom inrättande af nya professorsbeställningar också lägger ny öfvervigt på de studerande. Emellertid, trots allt detta, hafva vi nu velat förorda inrättande af en professur i rättshistoria, och nu skall jag anföra några skäl för det.

Jag behöfver icke vara vidlyftig, då jag icke är tveksam om Första Kammarens bifall till reservationen, men det bör dock

Om en ny
juridisk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

*Om en ny
juridisk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

sägas några ord från utskottets sida. När universiteten på hösten skola uppställa sina riksdagspetita, hafva naturligtvis alla dessa många professorer, skiokliga, såsom de äro, och öfver måttan nit-älskande hvar och en för sitt ämne, en inbördes täflan att få någon styfver till sitt ämne — jag har sjelf varit professor, så jag känner till saken. Då är det en vigilans och en täflan mellan professorerna att få fram hvar och en sitt. När då universitetet enat sig om en framställning och sätter den i främsta rummet, och denna framställning icke går ut på att befordra en redan varande professors arbete, tyckes det mig, som om deri låge en stark rekommendation för saken. Nu har universitetet här i främsta rummet ställt inrättandet af denna professur i rättshistoria — det påminner jag härom, såsom ett bevis för att universitetet ansett denna sak vara särdeles vigtig.

Hvarför är nu denna sak så vigtig? Der äro två hufvud-intressen, som ligga under denna proposition. Det ena är ett direkt undervisningsintresse. Om man finge denna särskilda professur i rättshistoria, skulle man åt den professur, som nu har detta ämne, kunna öfverlemna ett nytt mindre ämne, den s. k. internationella privaträtten. Det inse herrarne lätt, att med den allt lifigare förbindelsen mellan de olika nationerna måste behovet af undervisning i internationel privaträtt blifva allt starkare och starkare. Nu meddelas icke undervisning i detta ämne. Men får man den professur, som här är ifrågasatt, kan man såsom en biprodukt till densamma erhålla undervisning i internationel privaträtt.

Betydelsen af denna professur ligger, såsom jag nyss antydde, icke i främsta rummet i de unges undervisande, utan detta intresse är i främsta rummet rent vetenskapligt. Hvar och en af herrarne vet, att det icke finnes någon vetenskap, i hvilken icke ingår också ett historiskt element. Den hvilar på historisk forskning, och därför äro undersökningar i rättshistoria vigtiga icke blott i och för sig sjelfva, utan äfven af den största betydelse för hela det juridiska vetenskapliga arbetet, och icke blott för den juridiska vetenskapen, utan äfven för andra vetenskaper, framför allt den historiska.

Professuren i rättshistoria skulle göra ett nödvändigt och nyttigt förarbete för dessa andra vetenskapsmäns arbeten; och från den vetenskapliga forskningen skulle väl sedan sila sig fram en och annan droppe till de praktiske män, som hafva med den juridiska verksamheten att göra.

Det synes, som om detta borde vara tillräckligt motiv, men ändå har jag icke nämnt det, som för mig varit det mest afgörande, och som jag tror bör vara det mest afgörande — det rent nationella intresset. Här föreligger verkligen ett nationelt intresse af ganska hög betydelse. Bortser man från de folk, hvilkas historiska rättskällor ligga i den romerska rätten och hvad dermed sammanhänger, fins det, såsom sakkunniga sagt mig, icke något folk, som har sådana skatter af gamla rättskällor som det svenska folket. I det afseendet står det främst bland alla folk af germanisk stam. Dessa rättskällor äro, såvidt de tillhöra medeltiden, på ett utomordentligt

sätt samlade och utgifna, och de gamla landskapslagarne höra till det svenska folkets allra yppersta litterära skatter, om de icke verkligen bestämdt äro de yppersta. Efter dessa, hvilka utgifvits särskildt af professor Schlyter, kommer en lakun ända in i 17:de århundradet. Rättskällorna från den tiden ligga öfvertäckta och fördolda, men innehålla naturligtvis stora skatter, värda att upptagas och behandlas, och som jag sade i statsutskottet, säger jag nu: om vi med rätta kosta mycket på beredande af vägar till grufvor af jern, så böra vi väl också bana väg till dessa grufvor af ovärderligt innehåll. Våra gamla lagar och hvad dertill hörer äro, såsom jag nyss nämnde, förnämligare än något annat germanskt folks. De hafva också ådragit sig stor uppmärksamhet på senare tider, och utländske lärde hafva vändt sig till dem och börjat bearbeta dem, men huru skarpsinniga de utländske lärde än må vara, kunna de icke läsa med svenska hjertan och svenska ögon och kunna icke tolka dessa lagar så, som svenske män kunna och böra göra det. Läser jag en gammal framställning från mitt hem, från min hembygd, och läser en främmande lärd, skarpsinnig man densamma, så, om jag också icke kan mäta mig med honom i skarpsinnighet, är det dock så mycket, som jag förstår långt bättre än han, därför att det gäller mitt hem och min hembygd. Deraf vill jag draga den slutsatsen, att tyska professorer icke kunna behandla våra gamla svenska rättskällor, såsom svenskar kunna och böra göra det. Deraf drager jag vidare den slutledningen, att det är svenska Riksdagens skyldighet att bereda de härför erforderliga medlen, och därför yrkar jag bifall till reservationen.

*Om en ny
juridisk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

Herr Blomberg: Efter det anförande, som nyss hållits, och med den kännedom, jag eger om denna kammares välvilja mot våra läroanstalter och för utvecklingen af allt, hvad svensk bildning heter, kunde jag afstå från ordet, men det speciella intresse, denna fråga har för mig, gör, att jag anser mig icke kunna låta denna förhandling sluta, utan att jag sagt mitt ord i frågan.

Jag ber då först att få framhålla, att skapandet af denna nya professur under många år blifvit från Upsala universitet framställt såsom ett af de förnämsta bland universitetets anspråk på ökade anslag. Anslagskrafvet har framkommit år efter år, uppbygget af universitetets enhälliga tillstyrkande och derjemte ifrigt understödt af kanslersemetet. Det har fått träda tillbaka för andra viktiga anslag, som af Kongl. Maj:t hos Riksdagen äskats, men nu har slutligen behofvet blifvit så trängande, att det äfven af Kongl. Maj:ts regering behjertats. Regeringen har nu framlagt förslaget, och det har af Första Kammarens ledamöter inom utskottet vunnit ett välvilligt mottagande.

Blott det må härom sägas, att det varit högst önskligt, att emottagandet varit ännu välvilligare, så att det af universitetet och Kongl. Maj:t begärda anslaget oafkortadt tillstyrkts. Ty det är icke till fyllest dermed, att en öfverflyttning eger rum inom den juridiska fakulteten från extra ordinarie till ordinarie professur; detta kan icke vara tillräckligt skäl att nu nöja sig med en extra ordinarie

*Om en ny
juridisk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

professorslön. Det är nemligen att märka, att det är en stor skillnad emellan att hafva sju platser, af hvilka två äro extra ordinarie och hvilkas innehafvare efter hand kunna flyttas upp till någon af de fem ordinarie platserna, och att få tre extra ordinarie professorer med lägre lön, som skola aspirera på uppflyttning till samma fem med högre lön försedda professorer. Detta innebär en betänklig försämring i de yngre lärarens ställning och måste medföra svårigheter, då man önskar rekrytera lärarecorpsen med så goda krafter som möjligt. Men jag känner så väl det behof, som här föreligger, att det icke kan falla mig in att riskera hela anslaget genom att söka framtinga det högre beloppet; universitetet måste väl söka tillgodose behofvet på det sätt, som denna kammars välvilliga utskottsledamöter förordat.

Jag vill nu blott ytterligare framhålla, att behofvet framträder af två anledningar, dels därför att fakultetens arbete blifvit för tungt för de nuvarande lärarekrafterna icke blott på grund af den växande förgreningen inom de juridiska disciplinerna, utan framför allt genom lärjungeantalets betydliga tillväxt, dels därför att krafter ovilkorligen behövas för den svenska rättshistoriens vetenskapliga bearbetande.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att Upsala juridiska fakultet är en af de större i hela världen. Af alla tyska universitet är det egentligen icke mer än tre, som kunna uppvisa större antal lärjungar inom den juridiska fakulteten än Upsala, och dessa äro de stora universiteten i Berlin, Leipzig och München. I Tübingen är antalet jurister ungefär detsamma som i Upsala. Vid öfriga tyska universitet äro de juris studerande färre, vid många vida fåtaligare. Och vid intet af de nordiska universiteten studera så många jurister som i Upsala. Lärjungarne i Upsala äro visserligen nu icke mer än inemot 400. Antalet har varit uppe inemot 500, men detta torde ha varit ett exceptionellt förhållande, och lärjungeantalet kan nog väntas förblifva omkring 400; men redan detta är ett antal, som ovilkorligen kräfver ökad antal lärare. Ty det är icke blott undervisningen, som skall upprätthållas, utan äfven den med undervisningen förenade examinationen, som särskildt inom denna fakultet, hvars verksamhet går ut på att utbilda blifvande embetsmän, blir af mycket stor betydelse.

Hvad nu lärareantalet angår, vill jag endast fästa uppmärksamheten derpå, att det icke finnes någon juridisk fakultet med motsvarande lärjungekara, som har så ringa antal lärare som Upsala juridiska fakultet. Man har i den af utskottsmajoriteten åberopade motionen sagt, att Köpenhamns juridiska fakultet skulle hafva blott sex professorer. Det är ett misstag. Köpenhamns juridiska fakultet eller, för att uttrycka mig riktigare, Köpenhamns juridiska och statsvetenskapliga fakultet, som sammanfaller med vår juridiska, har åtta professorer, och det är temligen allmänt erkändt, att detta der är för litet. Hvad Norge angår, har motionären påpekat, att der juris professorerna äro sex. Detta är sant, men lika visst är det, att man under senare tider just med afseende på rättshistorien ansett sig nödsakad att gifva särskilda an-

slag för forskningsarbete inom denna vetenskap. Anspråken på ökade lärarekrafter framträda ock hos vårt nabofolk allt skarpare, och krafven riktas just mot det håll, hvarom här är fråga, eller derhän, att rättshistorien bör förses med egen målsman.

Det talades nyss med bekymmer om, att förgreningen skulle kunna leda till stegrade examensfordringar. För min del tror jag, att den i det fall, som här föreligger med afseende på den juridiska fakulteten, skall verka i rakt motsatt riktning. I den mån läraren får sitt verksamhetsområde så bestämdt, att han kan fullständigt beherska detsamma, och tiden räcker till för samarbete mellan honom och hans lärjungar och till framläggande af arbetsresultaten i lämpliga läroböcker, böra ovilkorligen anspråken på alumnernas arbete blifva mindre betungande, än hvad de äro, då läraren är så nedtyngd af allehanda göromål, att hans undervisning icke blir, hvad den borde vara.

Med afseende å behovet af ökade krafter för den svenska rätts-historiens vetenskapliga bearbetande kan jag fatta mig kort, då denna sida af saken redan af den föregående talaren behandlats och säkerligen kommer att ytterligare belysas. Jag vill endast tillägga några få ord med anledning af hvad den siste ärade talaren så kraftigt betonade, eller om den nationella hederns kraf med hänsyn till den svenska rättshistoriens bearbetande. Så länge Sverige gör anspråk på att vara och betraktas såsom ett kulturland, får det icke nöja sig med att blott taga emot vetenskapliga impulser och forskningsresultat utifrån, utan det måste också söka att, såvidt krafterna räcka till, lemna något i utbyte. Först då kan vårt land med fog göra anspråk på att vara ett kulturland. Och här erbjuder sig sjelfmant ett tillfälle att visa den vetenskapliga världen, hvilka skatter vi sitta inne med, och att vi verkligen ega vilja och förmåga att åt dessa vetenskapliga skatter gifva en bearbetning, som motsvarar den moderna vetenskapens anspråk. Härigenom skulle vårt juridiska bildningsarbete också kunna erbjuda en värdefull och utifrån önskad insats för rättsvetenskapens utveckling, som det för oss måste vara en hederssak att försöka lemna.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till Första Kammarrens reservanters hemställan.

Herr Ljungberg: Det var egentligen blott ett hufvudskäl, som föranledde mig att väcka motion om att den kongl. propositionen i denna del icke borde bifallas, nemligen det skälet, att 8:de hufvudtiteln alltjemt stiger i höjden, och det till den grad, att få af de öfriga hufvudtitlarne kunna dermed jmföras, samt att universiteten hafva en mycket stor andel i denna stegring. Men det var dock äfven en annan omständighet, som föranledde mig att begära afslag å den kongl. propositionen, och det var den, att det ju är alldeles gifvet, att i samma mån lärarekrafterna ökas, i samma mån betungas lärjungarne med större, vidlyftigare och svårare studier. Klagan deröfver är mycket stor icke blott hos lärjungarne sjelfva, hvilka dock knappast tänka på, att förhållandet kan vara

*Om en ny
juridisk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

*Om en ny
juridisk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

annat, utan äfven hos ynglingarnes föräldrar. Till följd af de många tentamina och mödosamma studier, som påläggas studenterna, stanna de alltför länge vid akademien och förnöta der en tid, som kunde bättre användas.

Det var dessa skäl, som gjorde, att jag väckte förevarande motion. Och ehuru jag icke kan annat än vara tacksam mot statsutskottets majoritet, därför att den bifallit motionen, kan jag dock ej undgå att finna den medelväg, som föreslagits af reservanterna, ganska beaktansvärd, helst densamma bereder staten en besparing, utan att likväl förfela det af Kongl. Maj:t afsedda målet; och då något annat förslag icke synes ha någon utsigt att gå igenom, anser jag mig böra sluta mig till dem, som yrkat bifall till reservanternas förslag.

Herr Hammarskjöld: Mitt föregående lif torde göra det ursäktligt, om jag tager till ordet i denna fråga, något, hvartill jag äfven har en annan anledning. Jag har nemligen från ett par håll blifvit särskildt ombedd att säga min mening i den.

Här är fråga om inrättande af en ny lärarebefattning inom den juridiska fakulteten i Upsala, med uttaladt syfte, att derigenom en särskild representant skulle vinnas för rättshistorien. Hvad tjenar då studiet af rättshistorien till? Rättshistorien är ju historien om en del utaf ett folks lif. Den skildrar dess rättsåskådningar, huru de blifvit till, hvilka förändringar de undergått. Den skildrar dess rättsordning, huru denna uppkommit och huru den blifvit sådan den är. Vetenskapligt sedt, är således rättshistorien en mycket vigtig del af skildringen utaf ett folks lif. Men rättshistorien har på samma gång ett praktiskt syfte, ty genom att den drager fram rötterna för och uppkomsten af den rätt, som nu är, bidrager den mäktigt till att kasta ljus öfver denna rätts rigtiga uppfattning och tolkning. Om man icke ser den nuvarande rätten äfven i det förflutnas ljus, så löper man fara att alldeles taga vilse i fråga om hvad denna rätt verkligen innebär.

Slutligen har rättshistorien sin betydelse äfven för den utveckling af rätten, som nu pågår. Skall icke denna utveckling lätt nog komma att strida emot den anda, som råder i den rätt, som är, så måste man äfven känna, huru denna rätt blifvit till. Tillbakablicken mot det förflutna är därför till synnerligt gagn äfven i fråga om lösningen af de lagstiftningsfrågor, som föreläggas. Med anledning af allt detta studeras rättshistoria öfver allt i verlden, der man sätter värde på sin rättsordning, hvad denna betyder och huru den skall få en sund utveckling.

Såsom den förste talaren påpekade, har framlidne professor Schylter, denne lärde man, åstadkommit ett storverk genom utgifvande af våra gamla lagar, hvilket han gjort på ett synnerligen förtjenstfullt sätt. Bearbetningen af vårt rättshistoriska material förekommer ock i ett eller annat mer eller mindre värdefullt arbete. De specialarbeten, monografier, som nu för tiden icke så sällan utkomma, hafva vanligen en rättshistorisk inledning, men oaktadt det arbete inom rättshistorien, som sålunda har egt rum och eger rum äfven i vårt land, så förhåller det sig likväl så, att

under en lång tid den förnämsta orten för studiet af nordisk rätts-historia har varit i München, der den lärde professor Maurer verkar. Vid hans fötter hafva äfven nordiska sökare af vetande inom rättshistoriens område fått sitta för att inhemta visdom i sin vetenskap. Professor Maurer i München har omkring sig bildat en skola af framstående tyska rättslärde, som upptagit hans mantel och på ett ytterst förtjenstfullt sätt bearbeta äfven den nordiska rätten.

*Om en ny
juridisk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)*

Hafva vi då icke här i Sverige undervisning i rättshistoria? Examinerar man icke i rättshistoria vid våra universitet? Har man icke professorer i rättshistoria? Jo visserligen, det hafva vi. Men det känna vi allesamman till, hvilken ställning i lifvet vi än hafva, att om man lägger på en människa för många och för stora uppgifter, så hinner hon icke med att på ett tillfredsställande sätt lösa dem alla. Man får icke gifva sig till tåls dermed, att man säger: jag har ju sagt, att den och den personen skall göra det och det. Man måste äfven tänka på, att han kan hinna att tillfredsställande göra det och jemte detta äfven det andra, som han har sig uppdraget och äfven måste göra. Och så förhåller det sig med denna professor vid Upsala universitet. Han har en mycket lång titel. Han är professor i romersk rätt, i juridisk encyklopedi och i rättshistoria. Det är mycket, detta. Såsom en talare nyss erinrade, är han äfven examinerator, och alla hans tre ämnen äro examensämnen. Redan på den tid, då jag var lärare vid Upsala universitet, var det allmänt känt, att professorn med den långa titeln var mera betungad genom förhör och examinering än de flesta andra professorer; och det stigande antalet lärjungar i den juridiska fakulteten har naturligtvis ytterligare kringskurit den tid, som han kan få använda till egen forskning. Men äfven denna kringskurna tid skall nu delas på tre ämnen. Detta vore icke så förskräckligt farligt, om dessa tre ämnen i strängare mening verkligen hängde i hop, men det göra de icke. Den romerska rätten, med sitt ofantligt stora värde äfven för nutidens rättsutveckling, går åt ett håll. Vår svenska rätt — och naturligtvis är det den delen af rättshistorien, hvarom i främsta rummet nu är fråga — är en gren af den germaniska rätten. Det veta nu alla, som hafva någon kännedom på detta område, att det finnes i utlandet tvenne täflande eller stridiga skolor inom rättsvetenskapen, romanister och germanister. Att fordra, att man på en gång skall vara en framstående representant för romanismen och samtidigt en framstående representant för germanismen, det tror jag öfverallt skulle anses vara orimligt. Det kan ingen människa gerna förmå att fylla en sådan uppgift. Vore det nu endast fråga om att nödtorftligen lära de blifvande praktiska juristerna hvad de kunna behöfva af rättshistoria och att examinera och pröfva, om de fått denna nödtorftiga kunskap, så tror jag visserligen, att de nuvarande förhållandena skulle vara tillräckliga. Jag är alldeles ense om, att det icke är önskvärdt att göra massan af våra praktiska jurister till några lärda rättshistorici. Jag anser, att man icke bör öka fordringarna på lexläsning vid våra universitet och således icke heller

Om en ny
juridisk pro-
fessur i
Upsala.
(Forts.)

inom den juridiska fakulteten. Det är icke för det ändamålet, som jag anser det vara önskvärdt, att en särskild representant för rätts-historien kommer att anställas, utan det är därför, att det borde finnas åtminstone en person i Sverige, som hade till lefnads-uppgift att forska i vår ytterst värderika rättshistoria och bearbeta den till gagn för vetenskapen och till gagn för den praktiska rät-ten, att det skulle finnas en människa, som genom att hafva till sin uppgift att så använda sin tid och sina krafter skulle kring sig samla en skola af unga uppåtsträfvande män, som i hans fot-spår också ville åtminstone för en tid verka åt samma håll, att bearbeta denna vår kära rättshistoria. Icke för att hela deras lif därför nödvändigtvis skulle egnas åt rättshistorien. Ack nej, vi se, huru det nu för tiden icke är något hinder att blifva en praktiskt dugande man eller en skicklig embetsman, därför att man en tid egnat sig åt rättsvetenskaplig verksamhet, blott man eljest har den nödiga begåfningen för praktiska värf. Man kan mycket väl med en stor fond af djupare rättshistoriska insigter gå öfver i det praktiska lifvet. Funnes en sådan man, skulle han säkerligen omkring sig samla en skara män, som med intresse och entu-siasm — och entusiasmen är icke svår att väcka bland de unga — skulle inom vår rättshistoria uträtta betydande ting.

Jag ber nu, mine herrar, att få säga några ord äfven om den internationella privaträtten. Jag hyser en stilla misstanke, att de orden »internationel privaträtt» äro, om icke kinesiska, dock litet dunkla för en och annan i denna kammare. För att belysa frågan, skall jag be att få gifva några få exempel.

Om t. ex. en fransman och en engelska gifva sig i England och sedan efter några år flytta till Sverige, efter hvilket lands lagar skola makarnes rättsförhållanden i afseende på deras egen-dom bestämmas? Skall det ske efter det lands lagar, der äkten-skapet ingicks, eller efter det lands, som mannen tillhörde vid äkten-skapets ingående, eller skall det ske efter det lands lagar, der makarne nu bo? En person dör och lemnar efter sig fastigheter i flera länder. Skall arvet delas efter det lands lag, der mannen var medborgare eller der han bodde, eller skall det vara olika arfs-lagar för de olika fastigheterna, allt efter de länder, der de äro belägna? Ett kontrakt mellan tvenne personer af olika nationali-tet ingås uti ett tredje land. Hvilket lands lag skall tillämpas: det, der kontraktet ingicks, eller det, der kontrahenterna, som sjelfva höra under olika länders lagar, äro boende, eller det lands, der kontraktet slutligen skall verkställas? En konkurs inträffar, der cessionanten har egendom i flera länder. Skall det då vara olika konkurser för hvarje land, med olika förmänsrättsordningar, eller skall det vara ett och samma lands rätt, som får bestämma allt-sammans? Dessa och dylika frågor vänta på svar och de behöfva ett svar. Och de behöfva detta svar så mycket mera nu, som före-trädesvis i vår tid den mellanfolkliga samfärdseln i så betydlig grad tilltagit. Med dessa och dylika frågor sysselsätter sig den internatio-nella privaträtten, straffrätten och processrätten, men dessa frågor hafva,

såsom fakulteten mycket riktigt säger, blifvit ytterst obetydligt behandlade hos oss.

Under den tid, jag förestod professuren i statsrätt vid Upsala universitet, i stället för professor Rydin, som då var riksdagsman, företog jag mig en gång det orädet att föreläsa i internationel privaträtt. Det var en mycket vacker afsigt hos mig, men jag fruktar, att det enda berömvärda i denna min gerning var afsigten. Mina studier lågo åt ett helt annat håll, och jag hade icke de nödiga förkunskaperna att på ett tillfredsställande sätt redogöra för den internationella privaträtten. Jag är fullkomligt öfvertygad, att om jag nu skulle få se dessa föreläsningar, skulle jag finna dem i hög grad underhaltiga. Att döma af det akademiska konsistoriets yttrande, har sedan den tiden inga sådana föreläsningar hållits vid Upsala universitet. Men det behöfves verkligen, med den mängd frågor af nyss angifven art, som tränga sig på oss, att kunskap blifver spridd i denna praktiskt viktiga del af rätten. Den hänger nu i viss mån mycket bra tillsammans med den juridiska encyklopedien. Den kan äfven sägas stå i något sammanhang med den romerska rätten. Den store rättsläraren Savigny har i sitt stora romerskrättsliga arbete i det 8:e, det sista bandet, egnat en särskild behandling åt den internationella privaträtten. Han har betraktat den såsom en praktisk tillämpning af den romerska rätten. Jag vill nu icke säga, att detta är det rätta, men det visar, att man kan sätta den i sammanhang med den romerska rätten; och särskildt sammanhänger den med den juridiska encyklopedien, som sysselsätter sig med de juridiska grundbegreppen och mycket väl kan inlåta sig på de numera i alla land på dagordningen stående frågorna inom den internationella privaträtten.

Jag ber om ursäkt, att jag upptagit kammarens tid något för länge. Hvad jag sagt har icke varit annat än en variation af det tema, som den juridiska fakulteten i Upsala redan har framställt; och det är klart, att, då jag icke kan annat än variera detta tema, jag också kommer till samma slut som fakulteten och lika med den önskar, att det måtte blifva en särskild representant för rättshistorien, och att den internationella privaträtten slås tillsammans med professuren i romersk rätt och juridisk encyklopedi. I afseende på det sätt, hvarpå målet skall vinnas, anser jag det af klokhetskäl vara lämpligast att instämma i reservationen, om bifall hvar till jag således får anhålla.

Herr Alin: Efter hvad som yttrats i detta ämne skulle jag icke behöfva besvara kammaren med något anförande, men den ärade ledamot af kammaren, som förde ordet å utskottets vägnar, lemnade så pass stor del af sitt anförande åt ett par biomständigheter, att jag anser mig, åtminstone med några ord, böra beröra något af hvad han yttrade.

Hvad angår frågan om, hvar, d. v. s. vid hvilket universitet, denna professur skall inrättas, då man icke nu kan inrätta en professur i rättshistoria vid båda våra universitet, så synes mig, som om man icke behöfver ursäkt, att det icke sker vid universitetet

Om en nyjuridisk professur i Upsala.
(Forts.)

i Lund, utan vid universitetet i Upsala. Upsala har det större universitetet och der är också behovvet af ökade lärarekrafter störst; för att der rättshistorisk forskning med framgång skall kunna bedrivas, fordras vidare en så lätt tillgång till de rättshistoriska källorna som möjligt, d. v. s. vederbörande böra hafva så kort väg som möjligt till riksarkivet i Stockholm. Det är dessa skäl, som göra, att, då man icke kan få en dylik professur vid båda universiteten, man bör välja Upsala universitet därför. Hvad angår den omständigheten, att utgifvaren af våra gamla lagar tillbragt den största delen af den tid, som han egnat åt detta verk, vid universitetet i Lund, så är detta sant, men det bör anmärkas, att han äfven tienstgjorde vid universitetet i Upsala, och att det var der, som han började detta arbete.

Hvad vidare angår, hvad herr Billing yttrade rörande de akademiska examensfordringarna, ber jag att få säga, att jag tror, att herr biskopen icke gaf en riktig karakteristik af förhållandena, då han framställde den så, som om professorerna skulle kritiklöst, oupphörligt lägga på eleverna ökade bördor, och som om eleverna skulle nödgas taga kännedom om, snart sagt, hvarje ny bok, som komme ut i ett ämne. Detta var säkerligen icke förhållandet på den tiden, då herr biskopen var universitetslärare, och det har icke heller sedan varit det. — Hvad angår särskildt förhållandet med prestbildningen, så tror jag, att den ökning i fordringarna, som inträdt med införandet af teologisk-filosofisk examen, varit absolut nödvändig för att presterna skola kunna, såsom målsmän för den andliga bildningen i landet, intaga den ställning, som de böra intaga.

Hvad beträffar juridiska fakulteten, som särskildt nu är i fråga, så ber jag få erinra om, huruledes det på allvar är ifrågasatt att indraga de begge förberedande juridiska examina, nemligen juridisk preliminär- och juridisk-filosofisk examen, och derigenom minska studietiden för juris studerande; men till ersättning härför, särskildt för den historiska kurs, som ingått i dessa examina, skulle man se till, att motsvarande inhemtades vid studiet af rättshistoria och statsrätt. Under sådana förhållanden synes mig icke, som om man med skäl bör framhålla såsom en hufvudsaklig omständighet i nu förevarande fall, att de rättshistoriska studierna skulle i någon mån ökas. Det är ju väsentligen för att bereda de rättshistoriska studierna ett ökad intresse och derigenom nödigt inflytande på bildningen och uppfattningen hos vårt folk, som denna professur i rättshistoria skulle skapas. Det är deri, som dess betydelse för hela landet och dess framtid ligger. Det är nemligen så, att den svenska rätten har från äldsta tider utvecklats sig nästan uteslutande på inhemsk grund. Den har, fri från främmande inflytande, vuxit fram ur den svenska allmogens seder och askådningsätt. På rättslivets område har under alla yttre förändringar och skiftande öden det svenska folket vetat att bevara det innerliga sambandet mellan forntid och nutid. Att känslan af detta samband hos svenska folket äfven i framtiden bibehålles, är för bevarandet och utvecklingen af detta folks sjelfständighet af den största vikt. Och med hänsyn härtill är inrättandet af en professur i nu ifrågavarande vetenskap en nationalangelägenhet af oberäknelig betydelse.

Jag anhåller att, då någon utsigt till bifall för Kongl. Maj:ts proposition oförändrad icke finnes, få förena mig med dem, som yrkat bifall till reservanternas förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed afslutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på den föreliggande punkten endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Lundeberg m. fl. vid denna punkt afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 7—12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Herr von Ehrenheim: Jag skall anhålla att få göra några erinringar beträffande de ändringar, statsutskottet föreslagit i denna punkt af den kongl. propositionen.

Kongl. Maj:t har föreslagit, att till tandläkareinstitutet skulle anslås 15,700 kronor, att användas till aföning i enlighet med den kongl. propositionen uti statsrådsprotokollet bilagd stat. Kongl. Maj:t har vidare föreslagit, att ett belopp af 5,800 kronor, som erfordrades till lokalens uppvärmning m. m., skulle beräknas att utgå af de afgifter, hvilka eleverna skulle erlägga. Statsutskottet har nedsatt den af Kongl. Maj:t föreslagna staten till 14,500 kronor — hvartill jag anhåller att få återkomma — men statsutskottet har derjemte såsom vilkor för anslagets beviljande fordrat, att eleverna vid tandläkareinstitutet skulle erlägga en afgift, som för fullständigt genomgående af institutet icke understege 605 kronor, äfvensom att till hyra af lokal för poliklinik och laboratorium m. m. icke skulle få användas högre belopp än 5,800 kronor. Nu skiljer sig visserligen icke den af statsutskottet för eleverna beräknade afgiften, 605 kronor, med mer än 25 kronor från hvad Kongl. Maj:t beräknat, eller 580 kronor, men statsutskottet har föreslagit, att dessa afgifter skulle fastslås såsom ett oeftergifligt vilkor för anslagets utgående, något, som icke förekommer vid andra likartade discipliner. Sålunda fastställer Kongl. Maj:t vid tekniska högskolan, tekniska skolan och farmaceutiska institutet de från eleverna utgående afgifterna, utan att Riksdagen deri tager någon del. Att nu göra, om jag så får säga, en konstitutionel förändring i afseende å dessa afgifters utgående, synes mig icke vara särdeles lämpligt. Jag vill vidare erinra, att då statsutskottet säger, att afgiften ej bör understiga 605 kronor för fullständigt genomgående af institutet, så afser statsutskottet utan tvifvel dermed, att en hvar, som aflägger afgangsexamen från institutet, skall hafva erlagt 605 kronor. Kongl. Maj:t föreslår upptagande af en afgift utaf 50 kronor för hvarje särskild kurs hvarje termin och

*Anslag till
tandläkare-
undervis-
ningens ord-
nande.*

Anslag till tandläkare-undervisningens ordnande.
(Forts.)

kommer derigenom för den praktiska kursen till 400 kronor, hvartill kommer afgiften för den teoretiska kursen, i afseende hvarpå ingen olikhet finnes mellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag. Nu är det gifvet, att eleverna kunna inträda med sådana föregående, på annat sätt förvärfvade kunskaper, att de icke behöfva använda undervisningen 2 år för båda kurserna. Det kan äfven tänkas, att vissa elever hafva så goda anlag, att en så långvarig vistelse vid institutets praktiska afdelning icke är för dem nödvändig. Under sådana förhållanden förekommer det icke särdeles lämpligt, om deras afgift skulle bestämmas till det högsta belopp, som skulle utgå för dem, som deltagit i kursen alla 4 terminerna. Häruti ligger enligt mitt förmenande en ytterligare betänklighet att fastslå afgiften till det minimum, utskottet föreslagit; men jag beder att i första rummet få fästa mig vid den ovanliga och betänkliga åtgärden att icke öfverlemna afgiftens bestämmande åt Kongl. Maj:t, utan göra den till ett vilkor för lönestatens utgående.

Beträffande sjelfva lönestaten, har utskottet gjort den förändring, att utskottet föreslagit en nedsättning uti en lärares aflöning från 4,000 kronor till 3,500 kronor och i en annan lärares aflöning från 3,500 kronor till 3,000 kronor. Dessa aflöningar äro dock i den kongl. propositionen ställda uti ett visst förhållande till de löneförmåner, som utgå i andra fackskolor. Sålunda utgår vid farmaceutiska institutet den ene lärarens lön med 4,500 kronor och den andre lärarens lön med 4,000 kronor, alltså något mera, än här föreslagits; vid veterinärinstitutet hafva professorerna 5,000 kronor i lön och lektorerna 3,500 kronor, allesammans med ålderstillägg.

Det torde väl vara af synnerlig vigt att för detta institut kunna vinna goda lärarekrafter, och då de personer, hvilka dertill skulle tagas i anspråk, väl utan tvifvel äro så kvalificerade, att enskild praktik inbringar dem goda inkomster och för hvilka tid och arbete äro af stort värde, lär det icke vara rätt sannolikt, att man kan få första klassens lärare för den nedsatta aflöning, som här föreslagits.

De öfriga inskränkningar, som gjorts i den af Kongl. Maj:t föreslagna staten, äro mera obetydliga, men om kammaren skulle vilja fästa sig vid de anmärkningar, som jag tagit mig friheten framställa, torde det icke vara skäl att med afseende å dessa små belopp afvika från Kongl. Maj:ts proposition.

På grund således af hvad jag tillåtit mig anföra, anhåller jag, att kammaren med afslag å utskottets hemställan ville bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Billing: Den siste talaren har gjort en del anmärkningar mot utskottets förslag i denna punkt, och anmärkningarna hafva samlat sig i två hufvudgrupper, den ena rörande den här föreslagna aflöningsstaten och den andra rörande elevavgifterna.

Hvad den af mig först nämnda punkten angår, är statsutskottets afprutning på lönebeloppen icke synnerligen stor; det är egentligen för två af lärarne, som man har tänkt sig, att de af Kongl. Maj:t föreslagna lönerna kunde nedsättas med 500 kronor. Det skäl, som i detta fall dikterat utskottets beslut, har varit det, att utskottet an-

sett, att dessa lärare vid tandläkareinstitutet utan tvifvel kunde vid sidan om sin lärareverksamhet bedriva och äfven komma att utöfva en ganska stor enskild praktik. Och då nu dessa lärare måste räknas till de mest framstående tandläkare, och man vet, att framstående tandläkares praktik medför ganska stora inkomster, så har utskottet icke ansett, att det kunde innebära någon fara att nedsätta deras lön med 500 kronor, helst som den i alla fall uppginge för den ene till 3,500 kronor och för den andre till 3,000 kronor, oafsedt ålderstillägg. Den jämförelse, som den siste talaren gjorde i detta stycke mellan tandläkareinstitut och farmaceutiska institut, synes mig icke kunna betyda synnerligen mycket, då dessa tandläkare ju, såsom redan är nämndt, säkerligen komma att förtjena ganska afsevärda belopp på enskild praktik, men detta icke gäller om lärarne vid farmaceutiska institutet.

Den förre talarens anmärkningar tycktes mig dock i synnerhet gälla elevavgifterna, och i afseende å dessa avgifter gjorde han, såvidt jag förstod, tre erinringar: den första, att avgifternas belopp är för högt, den andra, att de äro fastställda, och den tredje, att de äro obligatoriska.

Hvad nu sjelfva beloppet beträffar, har utskottet föreslagit, att avgifterna sammanlagdt för hela kursen skulle utgöra 605 kronor, och denna siffra har utskottet ansett sig kunna och böra föreslå på ganska goda grunder. I den kongl. propositionen är uttaladt, att avgifterna skulle utgöra 580 kronor. Den enda skillnaden mellan Kongl. Maj:ts förslag och utskottets är således 25 kronor, och denna skillnad kommer fram i fråga om sjelfva examensavgiften, hvilken af utskottet beräknats till 50 kronor. Men denna examensavgift af 50 kronor är icke något nytt förslag af utskottet, utan det är den avgift, som nu betalas; alltså höjer utskottet icke denna avgift, utan behåller den vid det belopp, som redan nu utgår. Vidare har till stöd för utskottets siffra, 605 kronor, åberopats vitsord från det mest sakkunniga håll, nemligen just från tandläkareeleverna, hvilka sjelfve anfört, att de anse denna avgift, 605 kronor, såsom för dem förmånlig och alldeles icke öfverdrifven. Detta var det andra skälet för utskottets beslut. Nu till det tredje, som jag beder herrarne också uppmärksamma. Denna avgift, 605 kronor, för en fullgod undervisning är ojemförligt mycket mindre än de avgifter, som eleverna nu måste betala för sin utbildning hos enskilde lärare — i den kongl. propositionen säges, att dessa avgifter gå till mellan 2- och 3,000 kronor. De skulle nu nedgå till 605 kronor, och det förekommer mig då, som om tandläkareeleverna och utskottet med dem hade rätt uti, att denna avgift icke är för hög.

Vidare anmärktes, att det kan vara betänkligt att göra denna avgift obligatorisk, ty man kunde tänka sig, att eleverna hade på andra vägar skaffat sig en del undervisning, hvilken gjorde, att de icke behöfde gå igenom denna 3-års kurs. Ja, den frågan, huruvida genomgående af detta tandläkareinstitut skulle vara obligatoriskt, får kanske icke ett fullt tydligt svar i den kongl. propositionen. Statsutskottet har ansett, att den kongl. propositionens mening vore den, att hädanefter, d. v. s. sedan ett par öfvergångsår förflutit,

*Anslag till
tandläkare-
undervis-
ningens ord-
nande.*

(Forts.)

Anslag till tandläkare-undervisningens ordnande.
(Forts.)

skulle ingen få utöfva tandläkarepraktik utan att hafva gått igenom detta institut. Inom utskottets afdelning var det verkligen någon tanke på, huruvida man borde bereda tillfälle att kunna blifva tandläkare i Sverige utan att genomgå detta institut, men det ansågo vi oss icke böra gå in på, därför att inrättandet af detta institut alltjemt motiverats af att den nuvarande undervisningen vore underhaltig och att allmänheten lede men af att underhaltiga tandläkare praktiserade i landsorten. Derför ansåg utskottet, att genomgående af institutet borde vara ett oeftergifligt vilkor för tandläkareyrkets utöfvande, lika väl som genomgående af universitetsexamina och deltagande i praktiska öfningar vid Karolinska institutet etc. äro vilkor för utöfvande af läkarepraktik.

Hvad slutligen beträffar den saken, att det skulle vara betänkligt att fastslå dessa afgifter till ett bestämdt belopp, så att icke Kongl. Maj:t skulle ega att bestämma dem olika det ena året mot det andra, beder jag få säga, att utskottet höll på det allra bestämdaste på, att icke afgifterna finge sättas lägre, och att pluraliteten inom utskottet gjorde det till ett alldeles bestämdt vilkor för att gå in på hela denna anordning. Det ansågs, att den afgift, som föreslogs, var mycket billig, då man genom att genomgå detta institut direkt fördes in i en verksamhet, som i de flesta fall är ganska gifvande.

Till att begynna med var i utskottet en ganska bestämd opposition mot den kongl. propositionen, och det syntes icke vara möjligt att vinna ett resultat, som kunde i någon mån tillfredsställa önskingarna. Slutligen kom utskottet till det föreliggande förslaget, och det förekommer mig, som om det vore skäl att bifalla detsamma; särskildt torde det alldeles icke vara lämpligt att rubba afgifterna, ty på dessa afgifters bestämmande har inom statsutskottet frågans afgörande hängt. Och då nu, såsom jag redan ett par gånger sagt, dessa afgifter icke äro $\frac{1}{3}$ -del eller $\frac{1}{4}$ -del af de afgifter, eleverna nu få erlägga för sin utbildning, förekommer det mig, som om Första Kammaren borde antaga utskottets förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från hvad Kongl. Maj:t i ämnet föreslagit, skulle bifalla Kongl. Maj:ts ifrågasvarande förslag utan förändring; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 14 och 15.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Löneförbättring för musisklärare vid folkskolelärareseminarierna.

Herr Wennerberg: Kongl. Maj:t har föreslagit en löneförbättring för musisklärare vid seminarierna. Departementschefen yttrar i sitt anförande inför Kongl. Maj:t, att denna förbättring

»är icke allenast i hög grad billig, utan ock af verkligt behof påkallad». Jag kan icke annat än på det lifigaste instämma i dessa ord, som, i fall de af kammaren befinnas sanna, borde vara ett tillräckligt skäl för bifall till den kongl. propositionen. Billigheten ligger endels deruti, att de jemnställas med andra ungefär på samma punkt stående folkskolelärare och lärarinnor. Att denna löneförbättring är af behovet påkallad, gifver erfarenheten vid handen, och få torde de vara, som i detta fall hafva en i förhållandet riktigare insigt än departementschefen sjelf, stödd, som han för öfrigt är, på de yttranden, som de af Kongl. Maj:t hörda myndigheterna afgifvit.

Den lönesumma, som utaf utskottet blifvit föreslagen, skiljer sig visserligen icke synnerligen mycket från den, som Kongl. Maj:t begärt, men den skiljer sig mera från den, hvarom i en allmän petition från dessa lärare önskingar framställts. Märkvärdigt är, att när man ser det resultat, till hvilket utskottet kommit, och betraktar detta resultat blott ur rent ekonomisk synpunkt, så skiljer sig den summa, Kongl. Maj:t begärt, 7,850 kronor, från den, som utskottet föreslagit, 4,600 kronor, med, såsom det kan med skäl tyckas, ett ganska obetydligt belopp. Men denna obetydlighet, mine herrar, den sjunker ännu mera, då man ser, att genom antagande af Kongl. Maj:ts förslag en besparing å 2,750 kronor kan göras å det extra anslag, som hittills utgått. Då återstår allenast en skilnad af 500 kronor mellan det af Kongl. Maj:t och det af utskottet föreslagna beloppet. Således, hela denna stora affär för att tillgodose ett fullt befogadt och nödvändigt kraf på denna punkt, den gäller 500 kronor. Man skulle trots det nästan vara omöjligt att komma till ett resultat, som behöft skilja sig från Kongl. Maj:ts väl genomtänkta, länge önskade och nu ändtligen framförda proposition, hvilken dock icke ställer dessa lärare och lärarinnor på någon synnerligen hög ekonomisk ståndpunkt.

Utskottet säger emellertid såsom försvar för sitt resonnement, att man hoppas, att med den tienstgöring af 16 till 20 timmar, som är i fråga, det skall för dem finnas tillfälle till biförtjenster. Detta är något, som allaredan af departementschefen är i hög grad i tvifvel satt. Jag gör det också. Det är ju mycket väl *tänkbart*, att biförtjenster skola kunna förekomma, men jag har en temligen lång erfarenhet om hvad sådana biförtjenster egentligen vilja säga. Den ekonomiska nödvändigheten kan ju tvinga till anlåtande af biförtjenst, och då förestå för skolarbetet två stora faror, antingen att biförtjensten blir så intressant, att intresset för det hufvudsakliga arbetet slappas, eller också att man, på grund af ekonomiskt bekymmer, sliter ut sig med att skaffa sig en något högre aflöning och blir i sammanhang dermed mer eller mindre oduglig för den rätta tjensten. När nu en sådan fara, som ingalunda är ovanlig eller inbillad, kan sättas i fråga, och det gäller en ytterst obetydlig summa, men fördelad på det sätt, Kongl. Maj:t föreslagit, så skulle genom bifall till propositionen, såvidt jag kan se, de befarade olägenheterna i väsentlig mån afhjelpas; och det må därför ursäktas mig, att jag uppträdt i denna fråga, ehuru utan mycket hopp att för mina ord vinna en slutlig genklang.

Löneförbättring för musiklärare vid folkskolelärarseminarierna.
(Forts.)

Löneförbättring för musiklärare vid folkskolelärareseminarierna.
(Forts.)

Men det är likväl icke derpå, jag fäst största vigten, utan behofvet att få förklara, att de kraf, som framstälts, verkligen äro billiga och rättvisa. Man skulle möjligen tro, att det är alldeles origtigt att påstå, att för lärare biförtjenster skulle verka menligt. Det är icke blott för de lägre lärarne, som de så kunna verka; jag har erfarenhet af, att de kunna verka menligt vid våra elementarläroverk, ja, än högre upp. Det finnes stundom goda lärare, som komma till läroverken, äro tvungna att deltaga i konsistorie-göromål och som finna dessa till slut så intressanta, att den gode läraren förvandlas till en god konsistorieledamot. Och det finnes lärare, hvilka börjat som goda pedagoger, men som erhållit vissa kommunala uppdrag, och de blifva slutligen så intresserade af dessa, att pedagogien blir en bisak. I dessa fall är det ändå icke nöden, som tvingar. Men här tvingar nöden. Den, som har att reda sig med så liten lön och ett så litet tillskott, som skulle komma efter 5 år, och kanske är försedd med familj, han får icke välja; han måste åtaga sig bitjenster, men till hvad gagn för läroverket, det vet hvar och en, som haft uppsyn öfver ett läroverk.

Jag hade tänkt säga vida mera, men då jag till min glädje ser departementschefen komma, skall jag icke trötta kammaren längre, utan yrkar blott bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet Gilljam: Då händelsen fogat så, att jag kommit in här i kammaren just som detta ärende behandlas, kan jag naturligtvis icke underlåta, i synnerhet med afseende på den föregående talarens anförande, att säga, det jag på det lifligaste önskar framgång åt Kongl. Maj:ts förslag. Genom den ändring, utskottet vidtagit i detta förslag, har utskottet visserligen vunnit en obetydlig besparing, men gjort sig skyldigt till en viss hårdhet eller obilighet mot sådana lärare i musik, som enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle få högst 16 timmars undervisningsskyldighet för den egentliga lönen och för öfverskjutande tjänstgöring särskild ersättning, men som enligt utskottets förslag skulle vara skyldiga att undervisa 20 timmar för samma aflöning som för 16. Jag vet icke, hvilka förhoppningar, man kan hafva att vinna ett fördelaktigare slut på denna fråga, men jag har dock velat gifva till känna, att jag för min del skulle med den lifligaste tillfredsställelse se, om Kongl. Maj:ts framställning i detta afseende vunne kammarens bifall.

Herr Billing: Det är sant, som de föregående talarne anmärkt, att här föreliggande ärende rör sig om en ganska liten summa, ehuru den dock icke är så liten, som den förste talaren uppgaf. Jag förstår nemligen icke, huru han räknade för att komma dertill, att det blott var fråga om ett anslag på 500 kronor. Derpå ligger emellertid ingen synnerlig vikt. Af alla de 100 punkterna på denna hufvudtitel har det knappt funnits någon, som vållat så mycket besvär och tagit så mycken tid inom afdelningen som denna lilla fråga; och detta beror derpå, att så snart det blir tal om aflöningsförhållandena för öfningslärare vid semina-

rier eller allmänna läroverk, stöter man på så inkränglade förhållanden, att man har förfärligt svårt att komma till verklig klarhet angående de särskilda corpsernas löneförmåner och jembörelsen mellan de olika lärarecorpserna i detta afseende. Jag är visst icke på det klara med denna sak ens nu, och jag är icke alls säker på, att det beslut, till hvilket utskottet kommit, är det i alla afseenden rigtiga. Deremot kan jag försäkra, att jag gång på gång försökt komma till ett annat resultat i afdelningen, men förgäfves. Inom densamma var det nemligen en alldeles bestämd önskan att helt och hållet afstycka den kongl. propositionen, och det var endast för att åtminstone bereda dessa lärare *någon* förmån, som vi från Första Kammaren slutligen gingo in på det här föreliggande förslaget. Med någon synnerligen stor ifver kan jag därför icke försvara de siffror, som der förekomma, men jag skall dock be att få nämna, hvilka skälen till desamma äro.

Det är egentligen två skäl. *Det ena* är, att man ansåg musiklärarne vid seminarierna hafva tillfälle till icke obetydliga biförtjenster. Den förste talaren ansåg, att det skulle vara till skada för läroverket, att dessa lärare hade sådana biförtjenster, men i det afseendet kan jag icke instämma med honom, ty om en musiklärare vid ett seminarium meddelar lärjungarne der musikundervisning 16 timmar i veckan, hvilket ju icke gör mer än 3 timmar om dagen, så kan det väl icke vara menligt hvarken för läroverket eller honom, om han för öfrigt under veckan gifver piano- eller orgellektioner. Det är väl nemligen icke någon öfveranstängning för en musiklärare att arbeta mera än 16—20 timmar i veckan, och alla öfningslärares aföningsförmåner både vid seminarierna och allmänna läroverken äro beräknade med hänsyn dertill, att de skola skaffa sig inkomster genom privatlektioner.

Det andra skälet var det, att, när man begynner att röra i lönestaterna för de olika kategorierna af lärare, känner man sig ganska oviss, huruvida man genom att fastslå en siffra mäter rättvist mellan denna klass af lärare och andra klasser. Man är icke säker på, att, om man beviljar dessa musiklärare hvad de begärt, man icke gjort orätt mot teckningslärarne vid seminarierna eller mot musiklärarne vid de allmänna läroverken, eller att, om man bifaller den kongl. propositionen i detta fall, man icke med nödvändighet framtvingar till nästa Riksdag en kongl. proposition rörande dessa andra likstälde lärare. Man vet icke, hvad ett bifall i det ena eller andra fallet har för konsekvenser med sig. När nu likväl utskottets förslag i alla fall bereder en fördel åt dessa musiklärare, synes det mig, som om Första Kammaren, hvilken naturligtvis nog kan underkasta denna fråga en gemensam votering — det är ju ingen risk att göra det, men nog är jag ganska viss på, att man i en sådan icke vinner mycket stöd från Andra Kammaren — borde bifalla utskottets förslag, hvartill jag alltså yrkar bifall.

Herr Wennerberg: Jag är lika öfvertygad som den siste talaren derom, att slutliga resultatet icke blir det, som dessa lärare

Löneförbättring för musiklärare vid folkskolelärareseminarierna.
(Forts.)

Löneförbättring för musikhänare vid folkskolelärareseminarierna.
(Forts.)

önska, men det skall icke hindra mig att försöka åtminstone inom denna kammare få ett medhåll för hvad departementschefen nyss yttrade, och som jag anser vara det rätta. Skall man för hvarje gång af fruktan för att en sak skall falla i en gemensam votering icke *votera* det, man anser vara rätt, då tviflar jag på, att man *handlar* rätt. Dessutom hafva vi sett exempel på, att, der man minst förmodar det, mången sedermera gått öfver; och jag tror, att ett exempel i Första Kammaren i detta fall, då man vet, att många personer, om icke i utskottet, så inom Andra Kammaren, äro högst intresserade för saken, kan möjliggöra en lycklig utgång. Men hvilket som än må bli fallet, må nu vara detsamma. Jag vill endast bemöta de två punkter, som den siste talaren framhöll. Ja, låt vara, att en musikhänare i en stad, der det behöfs flera musiklektioner, kan göra sig en biförtjenst, som vi upptaga ända till 500 kronor om året — det går icke lätt — men låtom oss ändå antaga denna siffra! — å hvad punkt står han ändå i löneförhållandena? Jo, han står så, att han strots detta svårligen kan lefva såsom gift person med familj. Hvad beträffar den andra punkten, eller jemförelse med andra lärare, som skulle äfven komma och begära löneförbättring, fruktar jag icke därför, ty de hafva det redan bättre. Och denna stora ansträngning från musiklärares sida afser just att blifva jemnställda med de andra. Jag vågar fortfarande yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den förra propositionen, som förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 17 och 18.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—24.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26 och 27.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Herr Almén: Jag anser det slut, hvartill utskottet kommit, vara ganska godt, men då det på sista raden i betänkandet heter, att utskottet ej »för närvarande» vill tillstyrka någon åtgärd i detta hänseende utan föregående utredning, har jag begärt ordet för att lemna några upplysningar. Jag antager nemligen, att frågan snart kommer igen, ty den har ofta förut varit före i Riksdagen och då i allmänhet gått ut på att vinna lindring för kommuner och enskilda. Det har satts i fråga, att dagafgiften skulle nedsättas från 50 till 25 öre för att bereda lindring än för kommuner och än för den enskilde. Skulle denna nedsättning gå igenom, torde den inom få år komma att medföra en årlig utgift af bortåt en half million. Återkommer frågan, tror jag det är skäl, att man också tänker på resultatet. Att man vill ha lindring, förstår jag väl, i synnerhet därför att mängden tycker sig hafva sluppit ifrån alla utgifter, blott staten öfvertagit dem, glömmande, att det är kommunerna och äfven andra, som i sista hand få betala dessa statens utgifter. Att den nuvarande afgiften är lindrig, har utskottet framhållit, och det lär väl också en hvar få erkänna. Men skulle afgifterna detta oaktadt nedsättas, kan man vara öfvertygad om, att för en stor del af fattighjonerna i riket begäres inträde vid hospitalen. Det fordras visserligen intyg, att de äro sinnessjuka, men gränsen mellan sådana och sinnesfriska är ofta svår att uppdraga, i synnerhet då det är fråga om att få dem in på hospital för en låg afgift. Våra hospital äro redan nu otillräckliga och skulle bli det ännu mera, om afgiften nedsattes och sinnesslöa eller sinnessjuka fattighjon intoges. Det är visserligen sant, att för vissa kommuner denna afgift är mycket tyngre än för andra, men det kan afhjelpas på ett sätt, som användes i mer än ett län, dervid landstinget, derest fattigdomen är styrkt, öfvertager halfva afgiften. Då får landstinget pröfva fattigdomen, och kommunen erhåller lindring derigenom, att afgiften fördelas på landstinget. Målet är vunnet, men skadan af en sådan nedsättning blifver begränsad.

Utskottet häntyder på, att för den enskilde, som är obemedlad, borde man bereda tillfälle till lindring i afgiften. Ja väl, men deraf framkallas lätt nog äfven missbruk; det är icke svårt att få ett intyg om fattigdom, då det gäller att få en person vårdad för femtio öre om dagen i stället för i andra klass med en dagavgift af 85 öre. Säsom exempel härpå kan jag nämna, att på Stockholms hospital vårdas för närvarande två tredje klass patienter, af hvilka den ene är barn af en f. d. tjänsteman med en pension af omkring 3- till 4,000 kronor och den andre likaledes barn af en f. d. tjänsteman med liknande pension och som dertill är egare här i staden af en fastighet på bortåt 100,000 kronor, antagligen till en del in-tecknad. (De nu anförda siffrorna äro tagna ur minnet, enär jag

*Angående
kostnaden för
underhåll af
medellösa
sinnessjuka
å hospital.*

*Angående
kostnaden för
underhåll af
medellösa
sinnessjuka
å hospital.
(Forts.)*

ej ämnat yttra mig i denna fråga.) Då intygen om fattigdom varit i behörig form, har hospitalsdirektionen låtit de sjuka vårdas för 50 öre om dagen. Medicinalstyrelsen, som ansett, att principen är läderad och att här ingen fattigdom förefunnits, började rättegång, men den sköttes illa och tappades, hvarefter styrelsen upptagit frågan till ny behandling. Detta exempel visar emellertid, att det icke är så svårt för de äfven mindre bemedlade att få sina anförvandter vårdade för den ringa afgiften af femtio öre om dagen. Det vore enligt min åsigt lyckligt, om dessa motioner om nedsättning i afgiften för hospitalpatienter icke återkomme, ty de förtjena intet bifall. Afgiften är nu så låg, att man bör vara belåten, och den kan fördelas så, att det icke blir betungande för kommuner och enskilde. Vill man göra mera för de sinnessjuke vård, än som är gjordt, bör man bygga asylor i mängd, der vård kan beredas dem, som icke kunna botas. Derigenom blir utrymmet på hospitalen större, med ökad utsigt att få patienterna mottagna i rätt tid och derigenom äfven förbättrade eller botade. Jag har velat nämna detta, ty särskildt med hänsyn till uttrycket »för närvarande» är jag förvissad om, att frågan kommer igen, och då kan det möjligen vara nyttigt, att man har sett densamma äfven från en annan synpunkt än den vanliga, som afser att på staten öfverflytta, hvad som rätteligen tillkommer kommuner eller enskilda.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

*Anslag till
uppfostrings-
anstalter för
sinnesslöa
barn.*

Punkten 29.

Herr Wijk: Den kongl. proposition, som i den föreliggande punkten är tillstyrkt, har sin upprinnelse i den motion, herr Ehrenborg väckte vid 1892 års riksdag och som föranledde en Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t, hvilken skrifvelse åter hade till följd, att en komité tillsattes. Komiténs förslag föreligger nu i den kongl. propositionen. Förslaget går ut på obligatorisk undervisning för de bildbara sinnesslöa samt statsbidrag i viss mån till byggnader för omhändertagande af de icke bildbara. För min del gillar jag departementschefens uppfattning, att vi ej äro mogna för fastslående af obligatorisk undervisning, i synnerhet då vi så nyligen åtagit oss den obligatoriska undervisningen af döfstumma, samt ännu mindre omhändertagandet af de icke bildbara. Men om jag instämmer i detta, kan jag å andra sidan ej dela den uppfattningen, att staten icke på något sätt bör bidraga till de icke bildbaras fromma. Det är dock en svår pröfning för ett fattigt hem att hafva ett sådant olycksbarn, särskildt om det fins en syskonring. Då man ser, hurusom den enskilda välgörenheten åstadkommit nio hem för sådana olyckliga, synes mig staten äfven böra lemna sitt stöd åt denna välgörenhet. Och jag är öfvertygad derom, att om staten gäfve ett bidrag, skulle det väcka ännu mera intresse i denna riktning. Dessa uttalanden har jag velat göra, och jag tror mig icke stå alldeles ensam om denna min uppfattning. På samma

gång jag nu med nöje yrkar bifall till den föreliggande punkten, vill jag uttrycka den förhoppningen, att regeringen ej alltför länge må töfva, innan den framkommer med något förslag till hjälp för dessa olyckliga.

*Anslag till
uppfostrings-
anstalter för
sinnesslöa
barn.
(Forts.)*

Herr vice talmannen: Jag ber att endast få till statsutskottet frambära mitt erkännande och min tacksamhet därför, att utskottet afstyrkt den föreslagna förändringen af benämningen på detta anslag. Man har under de senare åren från de öfriga statsdepartementen sett prof på så besynnerliga ord och ordsammansättningar, att, om äfven eklestastikdepartementet skulle bli bemsittadt af samma tendens att skapa sådana här underliga ord, tror jag det skulle bli ganska kinkigt med det svenska språkets ans. Jag har således blott velat uttala mitt erkännande för afstyrkandet af den föreslagna benämningen.

Herr Pettersson, Carl: Först och främst anhåller jag att få betyga min tacksamhet för utskottets välvilja och frikostighet i att tillmötesgå Kongl. Maj:ts proposition till förmån för de vanlottade barn, som omnämns i detta moment. Jag anser mig i detta fall ega en viss befogenhet och äfven skyldighet, emedan jag har den äran att stå i spetsen för den anstalt för sinnesslöa barn, som upprättats af Dalarnes landsting. Jag kan således icke hafva något att anmärka mot det slut, hvartill utskottet kommit. Det är dock en punkt, som jag skall be att få fästa mig litet närmare vid. Statsutskottet gör till ett vilkor för åtnjutandet af berörda statshjelp, att »den årliga afgift, med hvilken föräldrar eller målsmän borde bidraga till barnets kosthåll vid skolan, ej skulle öfverstiga femtio kronor för barn af mindre bemedlade föräldrar; och anser utskottet en bestämmelse i detta syfte lämpligen böra meddelas». I den kongl. propositionen står det deremot: »Då hittills icke några klagomål i detta afseende afhörts och det icke syntes vara att befara, att skolstyrelserna skulle sätta årsafgifterna högre, än i hvarje fall funnes skäligt, ansåge departementschefen någon föreskrift i berörda hänseende icke vara erforderlig.» Som herrarne hört, har dock statsutskottet icke velat gå in härpå, utan önskar, att i den kongl. förordningen, när den utkommer, skall intagas det stadgandet, att för mindre bemedlade barn skall betalas högst femtio kronors kosthåll. Jag har ingenting emot sjelfva saken och beloppet, men ber att få upplysa kammaren, huru dessa skolor för sinnesslöa barn nu underhållas. Vanligen äro de ju upprättade af landstingen, och dessa bidraga till större delen af deras underhåll. Vidare lemna staten *nu* ett anslag på 100 kronor, som härefter skulle ökas till 250, och slutligen kommer föräldrarnas bidrag, hvilket, såsom i den kongl. propositionen läses, varierar och kan gå till 2—3—400 kronor för hvarje barn. Om jag nu tänker mig, att för hvarje i en idiotskola intaget barn betalas 200 kronor — nu är att märka att en stor del af dessa barn komma från rent utfattiga eller mindre bemedlade hem — men att afgiften för de »mindre bemedlade» barnen skulle nedsättas till 50 kronor och icke finge öfver-

*Anslag till
uppfostrings-
anstalter för
sinnesslöa
barn.
(Forts.)*

skrida detta belopp, hvad hade då i sjelfva verket det landstinget vunnit på förhöjningen af statens anslag från 100 till 250 kronor? Jo, ingenting. Ty förut fick det 300 kronor (nemligen 200 af det sinnesslöa barnets målsman och 100 i statsanslag), och nu får samma landsting äfvenledes 300 kronor, nemligen 250 kronor af staten och 50 kronor för hvarje barn, som tillhör kategorien i fråga. Under sådana förhållanden kan man näppeligen vänta någon synnerlig utveckling af våra idiotskolor, hvilket dock nog var meningen med det högre statsanslaget. Ty detta uttryck »mindre bemedlade» är ju ett mycket tånjbart begrepp. Hvem är mindre bemedlad? Jag förstår, att utskottet har menat, att det skulle vara sådana barn, hvilkas föräldrar icke åtnjuta fattigvård, men stå på gränsen dertill och således behöfva hjälp på det här viset. Deremot har jag intet att anmärka. Men det kan låta tänka sig, att barn från rent utfattiga hem, sådana, som åtnjuta understöd af kommunen, komma under rubriken »mindre bemedlade». Således skulle dessa anstalter icke komma att erhålla denna målsmannens afgift af 150—200 kronor eller hvad det må vara, så vida det ej i den kongl. förordningen, som kommer att utfärdas om dessa anstalter, intages något, som närmare bestämmer begreppet »mindre bemedlade». Jag skulle därför för min del vilja till herr departementschefen — han är icke nu närvarande, men kan hända hvad jag ytttrat kommer till hans kännedom — göra en vördsam hemställan, att det blefve på något sätt bestämdt, att för barn af sådana föräldrar, som åtnjuta fattigunderstöd, skulle kommunen betala den summa, som af vederbörande skolstyrelse bestämdes, men för de mindre bemedlade barnen i ordets egentliga bemärkelse skulle afgiften bli den af statsutskottet föreslagna. Jag har naturligtvis intet yrkande att göra.

Herr Almén: Lika med den föregående talaren är jag tacksam för, att genom den kongl. propositionen så mycket gjorts för dessa olyckliga. Jag skulle dock varit mera tacksam, om förslaget gått i en annan riktning. Som det nu är uppställt, kommer ökad understöd att beredas åt de små skolor, som finnas. Följden häraf blir den, att då elevernas antal vid dessa småskolor är helt ringa, så blir underhållet dyrt, byggnaderna dyra och lärarnes aflöning dyr, allt relativt, eller också blifva både underhållet och undervisningen mycket dåliga. Något annat kan jag icke inse, att man har att vänta. Erfarenheten har på många andra områden visat, att små anstalter icke kunna drivas med fördel, hvarken från ekonomisk eller från sjukvårdssynpunkt. Jag vill härvid erinra om den tid, då man hade ett hospital i hvarje län. Huru var den vård, som der lemnades? Jag vill icke gifva den något namn, men de, som voro med på den tiden, veta, huru den borde benämnas. Ända voro dessa länshospital mycket dyra. Man insåg slutligen, hvart det bar hän, och inrättade i stället våra nuvarande stora anstalter, der vården är utmärkt samt underhållet billigt. Huru kommer det nu att gå med dessa små anstalter?

Jag har sett någonstädes att byggnadsanslaget skulle vara beräknadt till 2,000 kronor för elev. Skall man verkligen betala så

mycket för en bostadslägenhet för dessa stackars barn, hvilka icke, såsom förhållandet är vid hospitalen, äro i behof af en *mängd* olika slag af rum. Der bygges dock för 1,700 kronor för hvarje intagen hospitalspatient. Detta är dock en ganska betydlig skilnad.

På samma sätt torde det blifva med undervisningen och vården. Lärarne få icke tillräckligt materiel för undervisningen åt dessa andesvaga, hvilka dessutom äro så beskaffade, att för dem fordras flera speciellt utbildade lärare.

Hvarje anstalt bör enligt mitt förmenande vara så stor, att der finnas många lärare och många barn af olika slag.

Det vore enligt min åsigt synnerligen lyckligt, om denna sak kunde ordnas i analogi med döfstummeundervisningen, d. v. s. på så sätt, att flera landsting sloge sig tillsammans om en större anstalt. Nu får man kanske redan efter 20 eller 30 år erfara, att utgifterna icke motsvara, hvad dermed vinnes; då måste anstalterna göras större, och då står man der med dessa många hus.

Beträffande underhållet af de icke bildbara, torde vara skäl att gå vackert till väga, först lösa detta problem rörande de bildbara och sedan tänka på det andra. Det blir antagligen icke annat, än att staten får öfvertaga en del af fattigvården, och komma vi väl in på den vägen, få vi nog se, huru anspråken växa.

Jag hade därför önskat, att man gjort understödet mindre, men inrättat större anstalter i likhet med förhållandet vid döfstummeundervisningen.

Herr Ehrenborg Då jag varit i tillfälle att deltaga i arbetena inom den komité, hvars förslag återfinnes i statsverkspropositionen, anhåller jag att få yttra några ord i sjelfva sakfrågan.

Vi föreslogo der, att dessa undervisningsanstalter skulle benämnas »uppfostningsanstalter för andesvaga», och detta på den grund, att vi mycket noga studerat motsvarande inrättningar i Danmark och Norge. Personer finnas i båda dessa länder, som hafva varit föregångsmän på detta område och därför mycket intresserade, och i den omständigheten funno vi ett godt skäl för antagande af samma benämning, som i dessa båda länder användes. Dock får jag säga, att jag icke håller så strängt på sjelfva benämningen, sedan nu förslaget blifvit till större delen så välvilligt tillstyrkt af utskottet, om ock jag tror, att det skulle vara ett ganska lyckligt grepp, om dessa olyckliga benämndes andesvaga i stället för sinnelösa eller idioter, hvilka uttryck vi ansågo innebära något förklenande.

Vidare får jag, i motsats mot den talare, som ville motsätta sig årsafgiftens sänkande till 50 kr. för mindre bemedlade föräldrar, säga, att jag anser det ligga mycken vikt uppå, att dessa afgifter sättas så lågt som möjligt, helst då icke sjelfva förslaget om obligatorisk undervisning gått igenom. Genom att afgiften för de mindre bemedlade fixeras så lågt som möjligt, bör naturligtvis tillslutningen till dessa skolor blifva mera allmän.

Hvar och en, som något sysselsatt sig med dessa saker, vet, huru svårt det ter sig att få reda på dessa andesvaga barn. För-

*Anslag till
uppfostnings-
anstalter för
sinnelösa
barn.
(Forts.)*

*Anslag till
uppfostrings-
anstalter för
sinnesslöa
barn.
(Forts.)*

hållandet är nemligen, att föräldrar och målsmän gerna i det längsta dölja, om barnen äro andesvaga, och deri ligger en stor svårighet för tillslutningen till dessa anstalter, då deremot, i fall arsafgiften sänkes, man kan hafva förhoppning om att få in barnen i skolorna vid en tidigare ålder.

Jag är därför tacksam mot utskottet, för att det accepterat denna punkt af komitébetänkandet, helst statsverkspropositionen förutsätter, att bestämmande af minimiafgiften skulle öfverlätas åt styrelserna för de olika anstalterna.

Deremot säger utskottet, att man borde stanna vid *en* inspektör, och har derfor afprutat 10,000 kronor på Kongl. Maj:ts förslag.

Vi hafva redan 2 inspektörer, och blir nu anslutningen till skolorna större, torde nog dessa båda vara behöfliga. Inom komitén var mycket tal om, huru och af hvilka dessa inspektioner borde verkställas, i det att en ville dertill hafva en läkare, en annan en pedagog, och man stannade slutligen vid en läkare, hvilken vore hemmastadd på det pedagogiska området. När man nu vet, att en läkare under inspektionstiden måste afbryta sin hufvudsakliga verksamhet, är det väl icke för mycket, att hans inspektörsarfvode sättes till 1,500 kr., och jag upprepar, att båda dessa inspektörer nog äro af behovet påkallade.

Med dessa ord har jag endast velat belysa frågan i någon mån, men för öfrigt har jag intet annat yrkande att göra än bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll utskottets i föreliggande punkt gjorda hemställan.

Punkterna 30—34.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

*Anslag till
inköp af
konstalter
vid allmänna
utställningen
i Stockholm
1897.*

Herr Leman: Jag har icke någon annan anmärkning att framställa mot utskottets hemställan än den, att jag gerna skulle hafva sett, att utskottet i fråga om summans belopp hade följt Kongl. Maj:ts förslag, men då jag icke har mycken förhoppning om framgång i detta afseende, vill jag ej heller derom framställa något yrkande.

Det är emellertid en annan omständighet, hvarpå jag önskar få fästa kammarens uppmärksamhet.

Det torde vara första gången, Riksdagen för ett liknande ändamål anslår ett så stort belopp som det nu föreslagna, men då torde det ock vara af så mycken större vigt, att inköpen ske på ett fullt opartiskt sätt.

Nu är det ju en känd sak, att inom målarekonsten finnas många olika riktningar. Jag kan visserligen icke åtaga mig att afgöra, hvilken af dessa må vara den förnämsta, men säkert är, att derest man vill, att anslaget skall så fullständigt som möjligt

främja det dermed afsedda ändamål, bör det också användas med den största möjliga allsidighet.

Nu har hvarken Kongl. Maj:t eller statsutskottet föreslagit något sätt, hvarpå inköpen skola verkställas, och jag antas därför meningen vara den, att de skola verkställas genom nationalmusei nämnd. Men med fog torde kunna ifrågasättas, huruvida denna nämnd, hvilken är tillsatt för att ombesörja de löpande årsinköpen, dertill vida mindre belopp äro anslagna, må vara fullt lämplig, då det gäller inköp i så stor omfattning som den, hvarom nu är fråga. Särskildt har jag mig bekant, att man i många kretsar önskar en för detta ändamål särskildt tillsatt nämnd, och jag har anledning antaga, att samma yrkande som det, hvilket jag nu går att göra, äfven framställes i Andra Kammaren. Det skulle lyda så:

»att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen till förvärfvande åt staten af konstalster, utställda vid 1897 års allmänna konst- och industriutställning i Stockholm, beviljar på extra stat för år 1898 ett anslag af 40,000 kronor, att genom en af Kongl. Maj:t särskildt tillsatt inköpsnämnd användas med högst 15,000 kronor till inlösen af konstslöjdföremål och med återstoden till inköp af konstverk.»

Herr Wennerberg: Vårt nationalmuseum innehåller en talrik samling af konstverk. Den är dock ingalunda till sin största mängd eller uti väsentliga delar tillkommen genom några anslag af Riksdagen, utan för de värdefullaste konstsakerna, hvilka der inrymmas, står vårt museum i skuld till framlidne regenter, likasom äfven under senare tider från så väl våra konstälskande monarkers som enskildes frikostighet dessa konstsamlingar blifvit i riklig mån tillgodosedda.

Emellertid har under de senare årtiondena staten lemnat ett visst årligt anslag för inköp af konstalster; men så synnerligen länge hafva icke dylika anslag varit att tillgå, om också det måste erkännas, att under denna tid skett inköp af många inhemska värdefulla och vackra alster; men summan har varit för liten, och af de för ändamålet anslagna 12,000 kronor användas egentligen endast 6,000 kronor till inköp af våra egna konstnärers produkter. Emellanåt hafva af denna summa besparingar kunnat göras, och en dylik besparing finnes äfven vid detta tillfälle att lägga till den summa, som här ifrågasättes.

En stor internationel konstutställning i hufvudstaden har nemligen kommit till stånd och öppnas inom kort för allmänheten. Det är nu ett tillfälle — och ett sådant som sällan gifves och hos oss icke förut förkommit, — att kunna för vårt museum förvärfva åtskilliga af den nya konstens förnämsta alster från främmande länder. Kongl. Maj:t har för detta ändamål begärt 50,000 kronor, deraf högst 15,000 kronor skulle användas till inlösen af konstslöjdföremål. Statsutskottet har på det sätt tillmötesgått den kongl. propositionen, att utskottet föreslagit summans nedsättning till 40,000 kronor

Jag behöfver icke för denna kammar påpeka, huru litet några

Anslag till
inköp af
konstalter
vid allmänna
utställningen
i Stockholm
1897.
(Forts.)

tusental, ja tiotusental kronor förslå, då det blir fråga om inköp af större och mera betydande konstverk. Särskildt om det gäller att köpa skulpturverk, veta vi ju alla mycket väl, att man icke gerna köper sjelfva lermodellen, hvilken visserligen ofta innehåller kanske det bästa, icke heller gipsmodellen, huru vacker den än må vara, utan man måste gå öfver till marmorn eller bronzen, af hvilka isynnerhet det förra materialet i högst väsentlig mån fördyrar konstverket. Nu erbjudes oss ett tillfälle att förvärfva konstverk af stor betydenhet, och jag har erhållit kännedom om, att hit redan hafva anländt utländska sådana af mycket stort värde, men också, att för somliga af dem satts pris till åtminstone för våra förhållanden rent af fabelaktiga summor, 40,000 à 50,000 francs o. s. v., men äfven andra goda arbeten och till lägre priser erbjudas oss att inköpa. Men med 40,000 kronor kommer man naturligtvis ej så långt som med 50,000 kr.

Jag kan emellertid icke annat än vara mycket tacksam för att utskottet har kommit till en så pass stor summa som 40,000 kronor. Jag nästan fruktade ett så stort motstånd i denna fråga från Andra Kammarens representanter inom utskottet, att deraf skulle följa ett afslag på alltihop. Så har dock dess bättre icke inträffat; utskottet har tvärtom mycket välvilligt yttrat sig om det hela. Men jag får då ock säga, att *när* man kommit derhän, att man *vill* gifva penningar för detta ändamål, så kan jag icke i utskottets motivering finna något giltigt skäl för nedsättningen från 50,000 till 40,000 kronor. Det enda skäl, som anförts, skall jag genast begagna såsom ett förträffligt motskäl mot utskottet. Man påpekar der, att år 1888 anslag Danmark för dylikt ändamål 40,000 kronor. Ja, mine herrar, Danmark har sedan *ärligen* fortsatt med *samma* summa, men hvad utsigt till samma åtgärd hafva vi i detta afseende? Och redan förut fans i Danmark för inköp af dess inhemska konstprodukter ett anslag, betydligt större än vårt.

I närvarande stund köper Danmark ärligen för 35,000 kr. konstverk, och det har äfven anslagit en mindre summa för inköp af svenska och norska konstalter, och naturligtvis blir det, i händelse det blir fråga om en konstutställning motsvarande den vi nu hafva i Sveriges hufvudstad, ett särskildt tillskott för det ändamålet.

Ett skäl mot ett anslag som detta har jag hört anföras under många, många år, nemligen det förr vanliga argumentet om den dåliga finansiella ställningen, hvilket gjort att utskottet icke kunnat tillstyrka de för konständamål äskade anslag. Dermed har man visligen denna gång tegat, ty den finansiella ställningen är nu sådan, att för ett sådant ändamål som detta, hvilket till sina grunder godkänts af hela utskottet, är denna skilnad af 10,000 kr. ingenting att tala om, helst om vi dermed jemföra de ganska betydande anslag, som vi under de senaste veckorna utan prut voterat för olika ej viktigare ändamål.

Vi kunna vara fullt förvissade om, att det dröjer ganska länge innan ett tillfälle sådant som detta kommer åter. Icke lär vi här på många år blifva någon konstutställning af sådan omfattning

som denna, eller någon, till hvilken sändes ett sådant antal goda verk. Det är en särskild händelse, som gör, att under denna tid, då så många städer hafva utställningar, vår hufvudstad blifvit på ett synnerligen lyckligt sätt gynnad.

Först och främst är det den vackraste anslutning från våra grannländer Norge och Danmark. Men dertill har kommit en alldeles särskild omständighet, i det att en högt stående och för saken nitälskande person satt sig i förbindelse med utlandets förnämsta konstnärer, hvarigenom det också lyckats oss att till vår utställning få hit konstverk, hvilka under andra omständigheter med all säkerhet icke fått sin plats på Stockholms konstutställning. Jag vill icke trötta kammaren med att här uppräknat en mängd namn, men många framstående och för våra egna konstnärer väl bekanta namn återfinnas i denna samling.

För min del kan jag således icke finna annat, än att sjelfva klokheten bjuder oss att här bifalla Kongl. Maj:ts förslag, och jag kan icke föreställa mig, att Första Kammaren skulle vilja motsätta sig detsamma, då här icke är fråga om ett ordinarie anslag, utan om ett anslag, som blott ifrågakommer för denna gång och som med fullt skäl kan antagas icke på länge återkomma; jag tviflar på att en sådan utställning, som den, hvilken nu skall försiggå, kan upprepas förr än efter långliga tider.

Det är för mig kärt, att redan en talare yttrat sig till förmån för den kongl. propositionen; jag vore eljest denna gång i ungefärligen samma situation som nyss, då jag stod nästan solo mot ett helt utskott; men jag ansåg för min skyldighet att då taga till orda, uppmanad dertill som jag var af en mängd lärare, hvilka väl önskade bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, men ingalunda till det, hvarom utskottet gjort hemställan. Nog visste jag, hvilken den slutliga utgången skulle blifva, men jag hade hoppats något mera tillmötesgående inom denna kammare.

Om Första Kammaren deremot i denna fråga skulle ena sig om Kongl. Maj:ts proposition, tror jag, att det icke vore omöjligt att få den summa, som är nödvändig för att på ett fruktbringande sätt nå det dermed afsedda ändamål.

Då den förste talaren och jag äro af samma mening i afseende på anslagets storlek, skall jag icke till bemötande upptaga det särskilda yrkande han framställt, endast nämna, att en sådan komité hvarom han talat är redan tillsatt, och den utgöres icke ensamt af nationalmusei nämnd, utan består äfven af andra personer, godkände af Kongl. Maj:t. Jag skulle annars ingenting egentligt ha mot hans förslag, men det som för mig är det allra viktigaste och det, hvarmed jag nu ber att få sluta, är en anhållan om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Billing: De båda siste talarne hafva gjort anmärkning mot utskottets förslag i denna punkt och framställt yrkanden i strid mot utskottets hemställan.

Jag skall först vända mig mot den siste talaren, som ville att Riksdagen i stället för här föreslagna 40,000 kronor skulle bevilja

*Anslag till
inköp af
konstalter
vid allmänna
utställningen
i Stockholm
1897.*

(Forts.)

Anslag till
inköp af
konstalter
vid allmänna
utställningen
i Stockholm
1897.
(Forts.)

50,000 kronor för inköp af konstverk och konstslöjdföremål vid den stundande utställningen.

Det är ganska tydligt, att man för 50,000 kronor kan köpa mer än för 40,000 kronor; det är äfvenledes tydligt, att för 60,000 kronor kan köpas mer än för 50,000 kronor, och både den ena och den andra summan är väl mer eller mindre godtycklig. Det kan således icke bestridas att det för dem, som nitälska för att inköpa konst-saker, vore fördelaktigare att få 50,000 än 40,000 kronor.

Å andra sidan synes det mig, som om statsutskottet verkligen visat ett ganska aktningvärdt intresse för denna sak, då utskottet utan någon reservation förordat 40,000 kronors anslag, och det förekommer mig som om, då 50,000 kronor också är en godtycklig summa, det icke vore skäl för Första Kammaren att möta ett så vackert beslut inom det eniga utskottet med att sönderrifva detta beslut. Man får 40,000 kronor till inköp af konstverk, ty 15,000 kronor — det till inköp af konstindustriella alster bestämda beloppet — finnas redan besparade.

Jag kan därför icke annat än anhålla, att Första Kammaren ville bifalla utskottets förslag i denna punkt.

Hvad nu angår det af herr Leman gjorda förslaget, att man skulle göra till ett vilkor att inköpen skulle ske genom en af Kongl. Maj:t särskildt tillsatt nämnd, så är detta icke något nytt förslag, utan ett förslag, som redan varit föremål för pröfning. Utställningskommittén har gjort hemställan i denna riktning, nationalmusei nämnd har deröfver yttrat sig, och äfven Kongl. Maj:t har uttalat sig i saken. Herr Lemans förslag är således icke något novum emergens, utan det är ett af nationalmusei nämnd redan afstyrkt och af Kongl. Maj:t tills vidare utan afseende lemnadt förslag.

Uppenbart är, att detta förslag, något som också herr Leman sjelf angaf, har sitt motiv i de olika konstigtningarna i vårt land eller de olika partier, i hvilka konstnärerna delat sig.

Genom att inlåta sig på denna fråga, om Riksdagen skulle taga sig det orådet före, skulle Riksdagen inblanda sig i denna tvist emellan oroliga och ömtaliga konstnärer. Det förekommer mig, som om Riksdagen alldeles icke borde blanda sig i denna sak.

Vidare får jag säga, att det förekommer mig, som om det alls icke vore lämpligt för Riksdagen att, äfven oafsedt denna tvist mellan konstnärerna, göra några bestämmelser i det angifna syftet; ty det bör väl tillhöra Kongl. Maj:t att bestämma, huru denna nämnd skall tillsättas, och härvidlag bör väl icke Riksdagen taga ordet från Kongl. Maj:t, helst ecklesiastikministern och regeringen med honom uttryckligen framhållit, att frågan om tillsättande af denna nämnd skall framdeles blifva föremål för Kongl. Maj:ts pröfning. Det kan ju hända, att Kongl. Maj:t förstärker nationalmusei nämnd med ytterligare adjungerade sakkunnige, och att Kongl. Maj:t, som säkerligen pröfvar denna fråga opartiskt och bättre än vi genom en votering, går herr Lemans önskan till mötes, men icke bör Riksdagen så att säga ålägga Kongl. Maj:t att göra det.

Jag yrkar bifall utskottets förslag.

Herr Wennerberg: På grund af min försvagade hörsel tyckte jag, att herr Leman gjorde yrkande på det högre anslaget, men jag har blifvit upplyst derom, att det icke var händelsen, utan att han stannade vid det af utskottet föreslagna. Jag har redan svarat honom på hans fruktan, att den vanliga nationalmuseinämnden skulle bestämma inköpen. En särskild nämnd är redan tillsatt. Sedan vill jag vända mig mot den siste talaren. Han trodde sig göra saken temligen tydlig dermed, att man tager summorna på måfå, den ena efter den andra, och att man köper flera taflor för 60,000 kronor än för 50,000, flera för 70,000 än för 60,000. Ja, men låt oss också gå åt andra sidan. Man köper därför dels färre taflor för 40,000 än för 50,000, och så kan man komma ner till 10,000 kronor. En sådan bevisning förstår jag mig icke på, allra minst då man vet, att denna summa, 50,000 kronor, uppkommit genom ganska flitiga undersökningar och försök att få fram den rätta summan, en summa, som Kongl. Maj:t slutligen ock gillat. Man har haft många funderingar både inom akademien och utställningskomitén om hvad man skulle tro sig om att begära, och slutligen har det stannat vid 50,000 kronor. Denna summa är således icke tagen på måfå, utan med den beräkning, som kunde göras, då man ännu icke kände tafornas hvarken värde eller antal. Genom de underhandlingar, som i främmande länder skett, vet man dock redan priset på en mängd taflor. Man vet tillika, att en hel mängd af de förnämsta icke äro säljbara, enär de redan äro sålda, och man vet, att tillräckligt goda representanter komma både från grannländerna och öfriga länder, för att vi skola kunna få vår lilla summa använd på ett skickligt sätt. Jag påminner för öfrigt derom, att detta är en liten summa, och det enda skäl, som utskottet, hvilket erkänner behovet, framburit för den af utskottet föreslagna summan, är, såsom redan är berördt, att lämpligast vore att taga samma summa, som vårt grannland Danmark år 1888 beviljade.

Här har påpekats, att en besparing finnes att tillgå. Det är mycket sant — den motsvarar ungefär den summa, som är begärd till konstslöjdföremål — men hvar och en, som har sett litet och förstår sig på huru sådana inköp, som dessa, om de skola vara af någon betydelse, skola vara beskaffade, inser, att summan i alla fall är mycket måttligt tilltagen. Jag kan således icke finna, att skälet hvarför utskottet kommit till den summa, det föreslagit, behöfver vara något annat, än det sjelf har angifvit, eller att Danmark anslagit samma summa. Jag upprepar det än en gång: Danmark gifver ärligen till inköp af danska konstverk 35,000 kronor. Först gafs härtill 40,000 kronor, men sedermera har detta anslag fördelats så, att 35,000 kronor går till danska konstalster och 5,000 till konstalster från de andra nordiska länderna. Tänk, när vi komma derhän, att vi till våra konstnärer få gifva en så stor summa. Då skulle vårt museum utveckla sig på ett synnerligen fördelaktigt sätt. Jag har icke vidare att säga. Det är icke på mig det beror, utan på omdömet hos de personer, som skola yttra sig i saken.

*Anslag till
inköp af
konstalster
vid allmänna
utställningen
i Stockholm
1897.*
(Forts.)

*Anslag till
inköp af
konstalter
vid allmänna
utställningen
i Stockholm
1897.
(Forts.)*

Herr Reuterswärd: Vid behandlingen af åttonde hufvudtiteln har Första Kammaren hittills anslutit sig till den mening, som majoriteten af statsutskottets ledamöter från kammaren antagit. I denna fråga skulle dock jag för min del önska, att Första Kammaren anslöte sig till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad. Den näst siste talaren yttrade, att detta innebure att »sönderslita beslutet» — så föllo hans ord. Jag vet icke, att något beslut ännu har blifvit fattadt, endast ett förslag till beslut föreligger, som kamrarne skola besluta öfver. Min öfvertygelse är — jag vet icke om den är riktig — att, när Andra Kammaren så välvilligt har beviljat 40,000 kronor för detta ändamål, man har skäl att våga hoppas att i en gemensam votering få det anslag, som Kongl. Maj:t begärt, eller 50,000 kronor, och detta så mycket mer, som redan vid föregående frågors behandling så högst betydliga summor hafva blifvit afprutade å den kongl. statsverkspropositionen. Dessa 10,000 kronor lära därför icke spela den ringaste roll, i fall man anser ändamålet vara godt.

På dessa skäl tager jag mig friheten att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Björnstjerna: Det är visserligen sant, såsom den siste högt ärade talaren yttrade, att kanske föga utsigt finnes att i en gemensam votering erhålla det högre anslaget. Men detta anslag af 50,000 kronor är i sig sjelf ganska ringa, då man måste ihågkomma, att vi genom särskildt utsända personer hafva uppmanat en del af de förnämsta konstnärerna i åtminstone det centrala Europa att göra sig representerade. Vi böra väl då också hafva något att köpa för; och när man känner de höga prisen på framstående konstverk i främmande länder, blir det icke mycket för de 40,000 kronor, som här äro föreslagna.

Man har åberopat Danmarks exempel. I fall utskottet kunde lofva oss att vi, liksom i Danmark, allt fortfarande skulle få 40,000 kronor årligen att köpa för, då vore det en annan sak — såsom af handlingarna synes, har nemligen danska riksdagen allt sedan utställningen i Köpenhamn beviljat 40,000 kronor om året till inköp för landets nationalmuseum — men då jag fruktar, att detta icke blir fallet hos oss, och är mycket angelägen om att vi måtte kunna ställa så, att icke de främmande utställarne, som sända sina alster hit, blifva alltför missnöjda, hoppas jag, att kammaren vill bevilja hvad Kongl. Maj:t har begärt, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Leman: Jag har tillåtit mig yrka det tillägg till statsutskottets förslag, att inköpen skulle verkställas genom en af Kongl. Maj:t tillsatt nämnd. Huru detta yrkande kunnat uppfattas så, att derigenom skulle i beslutet inläggas någon partiskhet, eller att Riksdagen derigenom skulle visa sig partisk i något afseende eller att Riksdagen skulle på något sätt derigenom blanda sig i Kongl. Maj:ts åtgöranden, är för mig omöjligt att förstå. Tvärtom synes det mig, som om Riksdagen skulle intaga den mest neutrala ståndpunkt just genom att Riksdagen, då den beviljar det ifråga-

varande anslaget, anhåller, att Kongl. Maj:t ville låta verkställandet af inköp ske genom en nämnd, som Kongl. Maj:t utan någon fingervisning från Riksdagens sida får tillsätta. Det är endast detta jag yrkat. Vill sedan Kongl. Maj:t öfverlemna detta uppdrag till nationalmusei nämnd, vare sig med dess nuvarande sammansättning eller förstärkt med åtskilliga andra personer, eller till utställningsnämnden, eller till andra personer, så står det ju Kongl. Maj:t fritt; men jag kan icke finna annat, än att det är ett ganska lojalt yrkande. Man må finna det onödigt, men någon partiskhet ligger icke deri. Partiskhet kan deremot ligga i att man *icke* vill gå in på mitt förslag.

Statsutskottets talman, om jag så får kalla honom, har bestridit bifall till mitt yrkande, och jag kan därför icke hoppas, att det skall gå igenom, men jag vågar dock fortfarande yrka bifall till detsamma.

Herr Billing: Jag kan icke lemna den siste talarens yttrande obesvaradt. I detsamma låg, såvidt jag kan förstå, en förebråelse mot mig, att jag påbördat honom annat än hvad som förekom i hans första anförande. Det skulle bestått deri, att jag sade, att hans förslag skulle innebära ett uttalande af Riksdagen, att dessa olika partier måtte få vara med i bedömandet vid inköpet af konstsakerna. Jag ber att få erinra honom derom, att han började sitt förra yttrande med att uttryckligen hänvisa till dessa olika partier bland konstnärerna, och motiverade sitt yrkande alldeles direkt med den önskan, att de olika partierna måtte få vara med. Vid sådant förhållande ansåg jag mig vara fullt berättigad att säga, att vi genom att lyssna till denna framställning skulle inblanda oss i tvisterna mellan dessa olika riktningar. Dertill kommer, att den siste värde talaren i sitt sista anförande icke refererade sitt yrkande ordagrant riktigt, utan hoppade öfver ett högst väsentligt ord, ja det väsentligaste, ity att han sade, att han endast hade yrkat att inköpet skulle ske genom en af Konungen utsedd nämnd. Så står det icke, utan genom »af Kongl. Maj:t *särskildt* tillsatt nämnd», och således icke genom den nämnd, som eljest redan är tillsatt för denna saks skull, nemligen nationalmuseinämnden. Och då detta yrkande står i motsats mot icke blott statsutskottets, utan också den kongl. propositionens framställning, kan man omöjligen i detta *särskildt tillsatt nämnd* läsa annat än en annan nämnd än den, som redan existerar och som i den kongl. propositionen är omtalad. Jag anser mig alls icke hafva exegetiserat vare sig yrkandet eller motiveringen på sned.

Hvad nu angår summan, 50,000 eller 40,000, har jag förut sagt, och det kan väl icke nekas till, att det är bättre att hafva 50,000 att köpa för, än 40,000. Men jag vidhåller, att enligt min åsigt 40,000 är ett ganska vackert anbud, och jag anser mig böra, till den kraft och verkan det kan hafva, nämna, att i afdelningen från ett mycket inflytelserikt håll gjordes yrkande på en mycket lägre summa. Icke vet jag hvad Andra Kammaren gör — om den beviljar de 40,000 kronorna, eller nedsätter summan — men lika visst som man har sett, att man i gemensam votering kan vinna ovän-

Anslag till inköp af konstalster vid allmänna utställningen i Stockholm 1897.
(Forts.)

*Anslag till
inköp af
konstlster
vid allmänna
utställningen
i Stockholm
1897.
(Forts.)*

tadt mycket, lika visst har man sett, att, om man inom afdelningen och utskottet har kommit öfverens om ett ganska godt förslag och den ena kammaren förkastar detsamma, på andra hållet sker en regress till en redan förut passerad, men omtyckt ståndpunkt. Således, ett antagande här af 50,000 kronor kan möjligen — jag säger icke att så skall ske — resultera i, att ett ursprungligen mycket längre gående prutningsförslag framkommer i Andra Kammaren. Och det är icke alls säkert, att pluraliteten i Andra Kammaren har lika öppet sinne för konstens värde som ledamöterna från Andra Kammaren i andra utgiftsafdelningen af statsutskottet. Jag anser mig böra vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Leman: Det har ingalunda varit min mening att, om jag så får säga, i mitt yttrande borteskamotera ordet »särskildt». Skälet, hvarför detta ord är insatt i mitt förslag, är helt enkelt det, att Kongl Maj:t ensam icke tillsätter nationalmusei nämnd, utan den väljes af olika institutioner, och därför är detta ord »särskildt» riktigt. Kongl. Maj:t kan ju sedan välja samma personer eller andra. Jag har endast velat gifva en förklaring, hvarför detta ord kommit in i förslaget.

Herr Reuterswärd: Jag tager mig friheten att vänligast hemställa till herr Leman, om han icke ville afstå från sitt förslag. Jag gör det därför, att jag högligen fruktar, att detta tillägg kan draga många röster från oss i Andra Kammaren. Det är bättre, att vi, om kamrarna stanna i olika beslut, få votera endast om summorna. Ty, som sagdt, skola vi votera dels om summorna och dels om förändringar i statsutskottets kläm i öfrigt, så kan det hända, att man förlorar mera än man derigenom vill vinna. Derfor tager jag mig friheten hemställa, att vi vid detta tillfälle få inom denna kammare votera endast om frågan, huruvida anslaget skall blifva 40,000 eller 50,000 kronor. Jag ber dessutom att få säga, att någonting annat så mycket mindre tyckes vara behöfligt, som, enligt hvad jag hört och äfven offentligen sagts af herr Wennerberg, en komité för detta ändamål redan är tillsatt. Följaktligen torde det icke vara skäl, att Riksdagen vidare sysselsätter sig med denna sak.

Herr Leman: Då jag erfarit, att ärendet ännu icke är föredraget i Andra Kammaren, vill jag visst icke vara den, som bidrager till någon förveckling. Om alltså ingen annan vill upptaga mitt förslag, har jag ingenting emot att afstå derifrån. Jag har endast velat begagna tillfället att göra ett yrkande om ett förhållande, som jag vet ligga många utomstående om hjertat, och må i öfrigt mitt yttrande vara faldt till den ringa kraft och verkan det hafva kan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, i enlighet med de under öfverläggningen förekomna

yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr vice talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 35 af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 38.

Punkterna 36—85.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Herr Alin: Jag kan icke annat än på det högsta glädja mig åt den framgång, som rönts af sträfvingarna inom statsutskottets andra utgiftsafdelning att i hufvudsak befrämja de viktiga ändamål, som äro upptagna under åttonde hufvudtiteln, och det skulle, med hänsyn till det sätt, hvarpå detta skett, icke hafva fallit mig in att vid denna punkt yrka någon ändring i hvad utskottet hemställt, så vida jag icke ansåge, att det ändamål, hvarom här är fråga, är af den art, att man icke kan, såsom frågan föreligger, stanna vid utskottets hemställan. Det gäller, såsom herrarne hörde, frågan om anslag till den sedan år 1878 utgifna tidskriften »Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folkli». Denna tidskrift, som af det utaf Kongl. Maj:t disponerade anslaget till resestipendier och lärda verks utgifvande för hvart och ett af åren 1880—1883 fått ett belopp af 700 kronor, men från och med år 1884 åtnjutit ett af Riksdagen på Kongl. Maj:ts framställning beviljad anslag af 3,150 kronor om året, denna tidskrift har under hela

*Anslag till
inköp af
konstster
vid allmänna
utställningen
i Stockholm
1897.
(Forts.)*

*Anslag till en
tidskrift för
landsmål
n. m.*

Anslag till en
tidskrift för
landsmät
m. m.
(Forts.)

denna tid skötts med ett intresse och en kraft, som utmynnat i de vackraste resultat, och det är med full sanning som det blifvit sagdt, att den »genom vetenskaplig hållning och mångsidig behandling af det rika ämnet intager en af de främsta platserna bland likartade publikationer inom och utom Europa». Jag har här ett par i början af detta år afgifna intyg af vetenskapsmän i angränsande germaniska länder angående den ställning, som tidskriften intager, och det mål, som den föresatt sig. Det första är af professorerna Sieves och Mogk i Leipzig och vitsordar, att tidskriften intager en framstående och i många afseenden rent af *ledande* ställning i sina bemödanden att söka rädda de dyrbara skatter, som inom det af tidskriften bearbetade området finnas just inom vårt land. Norske vetenskapsmän, professor J. Storm och den ryktbare forskaren Sophus Bugge, framhålla, huruledes tidskriften förtsättes med en »följd af ståtliga band, hvori en stor skara ifrigt intresserade och dugtiga forskare nedlagt ett betydande och utomordentligt värdefullt arbete. Man kan säga», yttra de vidare, »att denna tidskrift, då den kom till, var *epokgörande*, och att den fortfarande är af *allra största betydelse* för vetenskapen om svenskt språk, svenska folkegendomligheter och svensk kulturhistoria». De danske vetenskapsmännen på nu ifrågavarande område, af hvilka jag nämner professorerna Thomsen, Wimmer och Nyrop, framhålla den ovanliga ifver och duglighet, hvarmed det arbetas på denna tidskrifts område, men framhålla också, att »huru mycket der än är uträttadt, är det dock ännu *utomordentligt* mycket som återstår att göra». Det är detta förhållande, som föranledt redaktionen att till Kongl. Maj:t ingå med en blygsam framställning om någon ökning i det anslag, som tidskriften åtnjuter. Det är nemligen så, att tidskriftens redaktion, som torde vara mest kompetent att bedöma dessa förhållanden, funnit vigten af att inom jembörelsevis kort tid, vida kortare än man med det nuvarande anslaget kan begagna, vidtaga åtgärder för att från förstörelse rädda hvad som ännu kan räddas af det, som på detta område bör bevaras och tillvaratagas. Förhållandet är ju, att i följd af förbättrade kommunikationer, i följd af tidningarnes spridning, i följd af ökad folkupplysning, går ett nivelleringsarbete fram, som gör, att de kvarlevor som i minnet förvaras af arivet på detta område, mer och mer försvinna, och ledaren af tidskriften anser sig kunna säga, att »de senaste årens forskningar intyga enstämmigt, att den, som ännu vill höra verkliga bygdemål och ur granskningen af de folkliga munarternas rika skiftningar söka ledning till att förstå språkhistoriens, språklifvets problem, och den, som vill följa folktraditionerna i deras olika uppenbarelser, han måste i de flesta landskap hålla sig uteslutande till den generation, som *inom tjugu år* skulle hvila i grafven».

I följd häraf har tidskriftens redaktion ansett sig böra göra något för att påskynda arbetet. Förhållandet är nu, enligt de upplysningar som lemnas i handlingarna, att redaktionen har af inkomna bidrag till tidskriften så mycket, att det kan fylla tio årgångar eller 260 ark. Dessutom kan jag, enligt de uppgifter, som finnas att läsa på tidskriftens anslag, upplysa att *utöfver* detta

material, *utöfver* de uppsatser, som *nu* ligga på redaktionens bord, 50 å 60 äro under utarbetande. Vidare hafva under den senaste tiden åtgärder vidtagits för att inom olika landsdelar anordna systematiska undersökningar af dialekterna. På enskild väg har man erhållit medel till dessas undersökningar, men hvad man dessutom behöfver är ett organ, der deras resultat kunna publiceras, och det kan man icke säga, att man har i denna tidskrift, med dess nuvarande anslag, då, såsom jag nyss visat, dess utrymme är till den grad taget i anspråk, att man får vänta icke blott i årtal, utan i tiotal af år, innan en författare kan få sitt arbete der publicerad. I denna omständighet ligger också, att man löper fara att förlora det intresse för arbetet på detta område, som tidskriftens redaktion haft att bygga på. Ty det är visserligen sant, att tidskriftens medarbetare icke sätta i fråga att få något egentligt arfvode för sitt arbete — arfvodet åt författare i denna tidskrift går till 20 kronor för tryckark, en ersättning, om hvilken redaktionen med rätta säger, att den är föga mer än ett försvarligt renskrifvarearfvode — men hvad de med skäl kunna begära, det är, att de icke skola behöfva vänta i årtal på publicerandet af sina arbeten, och att deras uppsatser icke skola skrivas endast för att få ligga i arkiv eller bibliotek. Det är naturligt, att går det så, *måste* det intresse försvinna, som uppehåller hela detta arbete för bevarandet af ett arf, som är minst lika dyrbart som det, för hvars bevarande kamraren nyss beviljade ett anslag af 25,000 kronor — jag menar till nordiska museet — medan här endast begäres ett anslag af 5,000 kronor.

För att vinna det ändamål, som här är i fråga, är den lilla tillökning i anslaget, som Kongl. Maj:t har begärt, visserligen ingenting att tala om. Såsom förut nämnts, är anslaget nu 3,150 kronor, och Kongl. Maj:t har begärt en förhöjning af anslaget till 5,000 kronor, således en ökning af anslaget med 1,850 kronor. Utskottet erkänner utan inskränkning betydelsen af denna tidskrift och dess ändamål, men utskottet tillägger, att »den förhöjning i anslaget, som med afseende härå synes böra beviljas», bör icke vara den, som Kongl. Maj:t föreslagit, eller 1,850 kronor, utan »torde lämpligen kunna begränsas till 500 kronor»; och att »genom det sålunda förhöjda anslaget bör enligt utskottets mening tillfälle beredas att i tidskriften intaga de bidrag till densamma, som äro af verkligt värde och betydelse». Jag hemställer, huruvida verkligen utskottet har skäl att med dessa ord liksom antyda, att hvad som intagits i tidskriften eller är i fråga att intagas i densamma icke skulle vara af verkligt värde och verklig betydelse. Här är nu fråga om en tillökning i det nu utgående extra anslaget till 5,000 kronor. Huruvida penningettillgången för närvarande är, känna vi alla; det mål, som tidskriften afser att befrämja, är af så ofantligt stor betydelse, och det ligger, såsom jag sökt visa, *periculum in mora*; därför vågar jag, ehuru ingen reservant i utskottet finnes, yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Billing: Den, som i likhet med mig under några riksdagar deltagit i arbetet å andra afdelningen i statsutskottet, minnes nog, huru under föregående år fråga der förevarit, huruvida icke

Anslag till en
tidskrift för
landsmål
m. m.
(Forts.)

*Anslag till
en tidskrift
för landsmål
m. m.
(Forts.)*

anslaget till denna tidskrift kunde och borde nedprutas. Då nu här vid denna riksdag kom förslag, att tidskriften skulle icke blott bibehållas vid detta anslag, som den haft sedan 1884, utan äfven få anslaget betydligt höjdt, så tänkte jag i mitt stilla sinne: det lär det väl icke finnas någon utsigt till. Och vid frågans förberedande behandling visade sig äfven först, att det icke fans någon utsigt alls till höjning i anslaget. Det ansågs, att man borde stanna vid det förutvarande anslaget, som också är ett ganska bra anslag för en tidskrift.

Det är en liten historia med denna sak — en liten interiör, som jag skall be att få meddela. Då nemligen några ledamöter bestämdt icke ville bifalla någon förhöjning, föreslogs från ett håll: ja, men herrarne kunna väl åtminstone från afdelningen tillstyrka femhundra kronor; vi kunna ju låta saken sedan afdomas inom statsutskottet. Nå, detta gick man in på, men med det uttryckliga förbehåll, att, om någon i utskottet komme att opponera sig mot förhöjningen, vi på afdelningen icke skulle anse oss skyldiga att stå vid och försvara förslaget.

Så löst hängde denna förhöjning, och då frågar jag: tro herrarne att det kan vara till någon nytta, om man nu här i Första Kammaren går öfver hvad utskottet föreslagit? För min del är jag ganska öfvertygad, hur mycket jag än tror på verkningarna af underhandlingar under hand och bearbetningar, att någon framgång icke kan vara att vänta åt en sådan ytterligare höjning, men deremot torde det vara all anledning att tänka sig, att statsutskottets förslag skulle kunna vid en gemensam votering afslås, och det gamla anslaget bibehållas.

Vill nu Första Kammaren riskera dessa ytterligare 500 kronor till denna tidskrift, kan jag icke säga något deremot, men det vill jag påpeka, att det är icke alltid gifvet att, därför att någon är öfvertygad att ett högre anslag vore bra, man också kan genomdrifva det högre anslaget.

Den siste talaren låtsade som om han menade, att utskottet med hvad som står i slutet i punkten om att tidskriften, med det anslag utskottet föreslagit, skulle sättas i tillfälle att intaga bidrag, som vore af verkligt värde och betydelse, afsett att säga, att hittills i tidskriften varit intagna artiklar, som icke haft verkligt värde och betydelse. Nej, någon smula försynthet ha väl vi i utskottet också, så att vi icke anse oss kunna bedöma alla artiklarna i tidskriften. Vi ha ju ej ens läst dem. Så vildt, som den siste talaren antydde, hafva vi icke kunnat löpa åstad. Men deremot är det icke omöjligt att tänka sig — så skarptänkta äro vi — att det kan finnas författare, som vilja hafva in bidrag i tidskriften, utau att dessa alltid hafva verkligt värde, och jag tror att herr Alin också skall medgifva, att det nog finnes åtskilliga personer, som ha lust att författa och skriva i tidskriften, men hvilkas artiklar icke hafva verkligt värde. Och jag ber att få nämna, att det är så långt ifrån att vi underskattat tidskriftens värde, att utskottet just i det sätt, hvarpå tidskriften blifvit skött, haft sitt egentliga skäl att tillstyrka förhöjningen. Dessa 500 kronor äro verkligen att be-

trakta såsom ett premium åt utgifvaren, därför att han ansågs hafva skött tidskriften väl.

Ehuru vi i afdelningen ansågo, att det anslag å 3,150 kronor, som tidskriften haft sedan 1884, icke är något dåligt bidrag, får jag hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag i förevarande punkt.

*Anslag till
en tidskrift
för landsmål
m. m.
(Forts.)*

Herr Alin: Jag beklagar mycket, att mina sista ord ingåfvo den senaste ärade talaren en sådan stämning, att de åsigter, han hade eller tycktes hafva vid början af sitt anförande, öfvergingo till en helt annan stämning vid slutet af anförandet. Det föreföll i början, som om han icke var så angelägen att hålla på utskottets åsigter och gerna såge att anslaget höjdes till hvad Kongl. Maj:t begärt, men han slutade med att med synnerlig energi yrka bifall till utskottets förslag. Jag ber att, med anledning af hvad han yttrade om mig, få uttala att jag icke *lätsat* något, utan gjorde hvad jag brukar göra här i kammaren och annorstädes, nemligen säga ut hvad min öfvertygelse bjuder mig. Jag har endast velat påpeka, att de anförda orden mycket väl kunna tolkas på sådant sätt, att utskottet anser sig hafva anledning att antaga, att hvad som kommer att intagas i tidskriften icke skall vara så pass betydande saker, att den begärda förhöjningen icke kan utan verklig olägenhet nedsättas. Det är för öfrigt skilnad på tidskrift och tidskrift. Man kan icke taga alla sådana i klump och säga, att en tidskrift, som har ett så och så stort anslag kan reda sig dermed, utan man måste se på det mål, tidskriften har att fylla. Nu är det mål, som är uppställt för denna tidskrift, af så stor national betydelse, att det är en ringa sak att understödja det med 5,000 kronor om året. Ett tillskott af 500 kronor till nu utgående anslag, så att anslaget skulle uppgå till 3,650 kronor, är så ringa, att jag för min del anser, att man mycket väl kan riskera att anslaget stannar vid hvad det är, utan denna obetydliga tillökningen. Utsigterna för anslaget höjning till nödigt belopp vid en kommande riksdag blifva alltså större, om man låter det blifva vid det nuvarande beloppet, än om man nu höjer detta belopp med den af utskottet föreslagna summan. Jag vidhåller således mitt yrkande.

Herr Sæve: Det är att förutse, att det icke tjänar mycket till att uppehålla diskussionen, ty man lär ej kunna åstadkomma annat resultat än det utskottet velat förorda, men jag kan icke underlåta att begagna tillfället att uttala mina varma sympatier för den kongl. propositionens syfte. Och om propositionen faller denna gång, vill jag hoppas, att den så snart som möjligt kommer åter, ty målet är synnerligen behjertansvärdt. Jag hoppas det, då Första Kam-maren för ett par ögonblick sedan beviljade 25,000 kronor till nordiska museet, och då jag måste sammanställa hvad här är i fråga med anslaget till det nordiska museet, som ju har att arbeta för samma ändamål som denna tidskrift. Ty landsmålsutskriften är icke blott en tidskrift i vanlig mening, utan äfven ett slags museum, afsedt att inrymma och uppsamla viktiga språkliga minnes-

Anslag till
en tidskrift
för landsmål
m. m.
(Forts.)

märken, landskapsdialekterna, innan de försvinna. Betänker man detta, tror jag att det är väl värdt, att Första Kammaren egnar litet intresse åt denna fråga. Hvar och en af oss, som haft tillfälle att följa nordiska museets utveckling, har helt visst fäst sin uppmärksamhet vid huru raskt samlingsarbetet der fortgår. Det är tydligt, att så måste vara. Både föreståndare och allmänhet veta, att materialet måste insamlas snart, ty eljest finnes det icke något att insamla. Samma är förhållandet med folkdialekterna. Landskapsdialekterna, som företrädesvis belysa vårt folkflifs mera ideella sidor, äro i våra dagar hastigare underkastade förändringar än förr. När det nu är så lyckligt, att vi i hufvudredaktören hafva en synnerligen kompetent man, som gör, snart sagdt, till sin lifsuppgift att uppehålla denna tidskrift, förefaller det som om vi borde här i denna kammare särskildt göra hvad vi kunna för att understödja hans sträfvanden. Och då han till medhjelpare hufvudsakligen har mer eller mindre medellösa studerande, hvilka göra sitt arbete icke för ekonomisk vinst, utan af kärlek till ämnet, är detta ett ytterligare skäl för Riksdagen att å sin sida gifva sitt erkännande åt företaget. Jag har icke att framställa något yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Alin* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 86 af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 21.

Punkterna 87—89.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 90.**Om understöd åt vissa enskilda läroverk.*

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag kan icke vara annat än utskottet tacksam för dess välvilja vid behandlingen af min motion, ty utskottet erkänner, att det är af vigt att enskilda läroverk finnas, hvori nya metoder kunna försökas, att staten har intresse af att, när så behöfves, understödja enskilda läroverk, om de äro deraf förtjenta, och slutligen att de medel, som äro härför nu disponibla, icke äro tillräckliga. Det väsentligaste skälet som anföres mot motionen är att, derest särskildt anslag till understödjande af enskilda läroverk beviljas, vilkoren för åtnjutande af understöd från anslaget borde närmare bestämmas, än hvad motionärerna ifrågasatt. Vi motionärer hade tänkt oss, att dessa vilkor skulle bestämmas af Kongl. Maj:t, och jag anser att utskottet hade varit konsekvent, om det föreslagit Riksdagen att ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse och anhålla, att Kongl. Maj:t ville till en kommande riksdag låta utreda i hvad mån, utöfver hvad nu är fallet, samt under hvilka vilkor statsunderstöd borde beviljas enskilda läroverk. Ett sådant förslag föreligger emellertid icke nu och det synes mig som om det låge fara i dröjsmålet, i händelse ett rent afslag nu blefve Riksdagens beslut. Ett kraftigt understöd behöfves väl åt de enskilda läroverken. Jag tänker då mindre på de läroverk, som redan hafva statsunderstöd. Det är visserligen tydligt, att det statsunderstöd, som de åtnjuta, är alldeles för obetydligt, och att deras ekonomiska existens är mindre god, så att de hafva svårighet att genomföra sitt program, sådant de föresatt sig det. Men närmast tänker jag på två läroverk, ett i Upsala och ett i Stockholm. Dessa hafva i sina program uppstått de väsentligaste önskemål i pedagogiskt hänseende, som länge framhållits af allmänna meningen i landet. De tänka nemligen åstadkomma en allmänt medborgerlig examen i klass 6:1, de tillämpa nya och utmärkta metoder i språkundervisningen och de hafva inskränkt lästiden till förmån för slöjd och lekar i det fria. De personer, som handhafva dessa skolor, hafva ledts af ett lefvande pedagogiskt intresse och de hafva måst underkasta sig ekonomiska offeringar. Men det är att befara att, om icke staten kommer skolorna till hjälp, dessa personer skulle förtröttas och icke hafva magt att föra igenom den uppgift de föresatt sig. Det måste förutsättas, att de enskilda läroverken med sina friare former hafva lättare att genomföra sådana försök än statens läroverk, och de förra komma derigenom att verka till gagn äfven i det afseendet, att de hålla statens läroverk vakna. Vid sådant förhållande tror jag, att det är en god affär för staten att lemna understöd åt de enskilda läroverken. Äfven om, såsom vi föreslagit, åt dem lemnades 15,000 kronor i årligt understöd, skulle statens kostnad för hvarje elev vid dessa läroverk blifva ofantligt mycket mindre än kostnaden för hvarje elev vid statsläroverken. Och skulle de enskilda läroverken upphöra med sin verksamhet, blefve tillströmningen till statsskolorna så stor, att det skulle blifva nödigt bilda nya statsskolor med stora kostnader för stat och kommun.

*Om under-
stöd åt vissa
enskilda
läroverk.
(Forts.)*

På dessa skäl anhåller jag om afslag till utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Billing: Det är skada, att en fråga af så stor innebörd som den om statsunderstöd till enskilda läroverk skall föredragas på denna tid af dagen, då man icke har rätt att annat än i största korthet uttala sin mening, helst då sjelfva dagens datum gör herrarne ännu mer otåliga än eljest kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m. är fallet. Dock måste jag säga några ord till svar.

Såsom motionären nämnde, har statsutskottet icke ställt sig ogent mot de enskilda läroverken, utan accentuerat sin välvilja mot dem. Deraf är också en följd, att utskottet icke i princip vill ställa sig emot, att högre bidrag, än hittills utgått, må komma att utgå till de enskilda läroverken. Men detta medgifvet, innebär dock icke utskottets uttalande, att utskottet skulle vara en sådan vän af de enskilda läroverken, att det blott därför, att läroverken äro enskilda läroverk, genast skulle vara villigt att understödja desamma, utan det är klart, att här är fråga om af hvad art läroverken äro eller icke äro.

Man bör icke heller förbise, hvilket jag icke gör utan tvärtom lägger stor vikt på, att dessa läroverk, om de blifva alltför många i vårt land, hafva med sig sociala olägenheter. Det hör till vårt lands stora förmåner bland många andra, att barnen till föräldrar af de mest skilda vilkor sitta tillsammans på skolbänkarne. Det är en stor fördel, att torpare- och grefvesonen sålunda sitta bredvid hvarandra i samma skola. Det är tydligt, att de enskilda läroverken i allmänhet måste blifva afsedda för förmögna föräldrars barn. Derfor tror jag icke, att det ur social synpunkt är att rekommendera, att de enskilda läroverken blifva synnerligen många.

Nu ha såsom skäl för motionen anförts icke blott pedagogiska skäl, utan man har också sökt motivera sitt förslag med ekonomiska grunder och sagt, att det skulle vara en ekonomisk fördel för staten att understödja de enskilda läroverken. Nu veta herrarne lika väl som jag, hurva man kan manövrera med siffror och få fram de mest besynnerliga resultat. Men jag får säga, att 100,000 kronors anslag till fem enskilda läroverk icke bereder staten den allra ringaste besparing. 100,000 kronor motsvarar arfvode för 55 extra lärare, och 55 extra lärare betyder detsamma som 55 klasser. Nu finnas i medeltal 30 gossar i hvarje klass. Alltså representerar 100,000 kronors utgift kostnaden för 1,650 lärjungar, och till det antalet hafva dessa fem läroverk hvarken kommit eller kunna någonsin komma. Jag tror icke, att det skall kunna på allvar tvistas om, att icke ett sådant anslag snarare innebär en förlust i ekonomiskt hänseende, då det är ett faktum, att lika väl som det finnes öfverbefolkade läroverk, så finnes det läroverk med mycket få lärjungar.

Så har man anført de pedagogiska skälen. Dessa läroverk skulle vara försökläroverk i motsats till hvad förhållandet är med statens. Jag vill då i förbigående invända, att jag icke rätt kan förstå, hvarför icke vid statens läroverk skulle kunna anställas

försök i afseende å undervisningen lika väl som vid enskilda. Hvar ligger något ööfvervinneligt hinder för, att schemat vid det ena läroverket ordnas på ett annat sätt än vid ett annat? Det behöfs icke mer än ett penndrag af regeringen för att medgifva en olika läsordning. Något bestämdt hinder för att staten skall anställa försök vid sina läroverk tror jag således icke finnas. Derför kan icke heller det att anställa försök i och för sig vara något, som är värdt en synnerlig uppoffring. Vidare är det alldeles tydligt, att läroverken icke, redan derför att de vilja anställa försök, skola vara förtjenta af understöd. 1890 års särskilda utskott, som förordade anslag till enskilda läroverk, lade en bestämd och stor vikt på, hvad motionärerna deremot icke lagt vikt på i sitt referat af utskottets betänkande, att understöd skall lemnas åt sådana enskilda läroverk, som gjort sig deraf förtjenta, och således icke beviljas åt enskilda läroverk endast derför, att dessa anställa försök. Nu säga visserligen motionärerna, att dessa fem läroverk, som äro i fråga, äro väl vitsordade. Jag tror icke man kan säga detta. Två af dem äro väl vitsordade af motionärerna, men något offentligt vitsord hafva de icke fått, hvilket naturligtvis ej hindrar, att de kunna deraf vara förtjenta. Motionärerna motivera emellertid icke sitt förslag med ett sådant skäl, utan de framhålla, att de enskilda läroverken böra få understöd blott derför, att de anställa försök. Nej, mine herrar, så långt vill jag icke gå på experimentens väg, att jag vill lemna anslag blott derför, att det experimenteras; utan någon smula reson i experimenten är angelägnare än den omständigheten att det experimenteras. Ett af dessa läroverk, som af motionärerna blifvit väl vitsordadt, hade, enligt mig lemnad uppgift, ursprungligen satt på sitt program att vara en religionslös skola. Det skulle icke meddelas undervisning i kristendom. Der försöket fick man snart lemna, ty våra skolbarns föräldrar äro icke ännu så långt hunna, att de vilja, att barnen skola vara utan kristendomsundervisning. Det anförda är ett bevis på, hvilka experiment man kan vilja anställa. Jag vill icke, att staten skall understödja läroverk med sådana program, blott derför att försök skola anställas. Slutligen hafva motionärerna kommit med ett ganska lustigt skäl, nemligen, att dessa läroverk skola bereda till studentexamen. Hade motionärerna sagt, att det skulle vara läroverk, som icke bereda till studentexamen, så skulle jag hafva förstått framställningen, ty det är klart, att många anse felet hos läroverken vara, att de alla bereda till studentexamen. Hade det varit någon, som sagt, att hans läroverk lade an på medborgerlig bildning och icke studentexamen, synes en framställning om understöd till ett sådant läroverk haft mera skäl för sig.

För min del har det varit ett skäl att bestämdt motsätta mig motionen, att det icke står något om hvilka försök som skulle anställas. Visserligen sade den motionär, som nyss hade ordet, att meningen varit, att Konungen skulle bestämma om organisationen o. s. v. Jag tviflar icke ett ögonblick på, att denne motionär haft denna afsigt, men jag ber att få påpeka, att den, som författat motionen, icke uttryckt detta på ett lyckligt sätt, ty der står, om

Om understöd åt vissa enskilda läroverk.
(Forts.)

Om understöd åt vissa enskilda läroverk.
(Forts.)

jag kan läsa svenska, raka motsatsen. Det heter nemligen, »väl vitsordade privata läroverk, som afse att bereda till mogenhets-examen och som i fråga om organisation och arbetssätt varit och äro afsedda att tillämpa och pröfva nya former och metoder, och i öfrigt på de vilkor i fråga om afgifter, inspektion, redogörelser och annat, som Kongl. Maj:t kunde finna lämpliga; med iakttagande af,» o. s. v.

Jag kan icke tolka detta på annat sätt, än att Kongl. Maj:t får pröfva frågor om afgifterna, inspektion, revision och dylikt, men att Kongl. Maj:t icke får pröfva frågor om organisationen och arbetssättet. Det förefaller mig omöjligt att, huru stor vän man än må vara af de enskilda läroverken, bifalla en motion, som är så allmänt hållen och jag anhåller därför om bifall till utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Jag skall icke glömma den erinran, som den näst föregående talaren gjorde angående den långt framskridna tiden. I sakens närvarande läge läser den icke gerna kunna beredas något positivt resultat, och till följd deraf vill jag yttra endast några få ord.

Motionären anmärkte i sitt yttrande, att utskottet i betänkandet visat sig vara särdeles vänligt stämmt mot den fråga, hvars taleman han är, och jag vill ej heller förneka detta, men den siste talaren förminskade säkerligen i rätt hög grad intrycket af utskottets välvilja genom den kritik han underkastade motionen. I åtskilligt af hvad han yttrade skulle jag mycket väl kunna instämma; ett och annat skulle jag deremot vilja gerna upptaga till bemötande, men afstår derifrån, då det ej är skäl att ingå i en tvist, som ej kan leda till verkligt resultat. Blott det vill jag hafva sagt, med anledning af hvad denne talare yttrade om att de privata läroverken nödvändigtvis skulle blifva ett slags kastsolor, att jag i min ungdom bevisat icke blott statens, utan äfven ett enskildt läroverk, och att det var så långt ifrån att detta enskilda läroverk skulle kunnat kallas en kastskola, att det gerna tålt jmförelse med hvilket publikt läroverk som helst i fråga om rik blandning af samhällsklasser bland de barn, som bevistade detsamma. Jag tror därför icke, att de enskilda läroverken behöfva vara eller blifva några kastsolor; vore detta nödvändigt, skulle jag obetingadt ställa mig på den föregående talarens ståndpunkt; ty jag säger, i likhet med honom, att klassblandningen i våra skolor är en stor fördel för samhället; och vi böra söka bevara åt våra efterkommande det förhållandet, att i våra läroverk de höges och de låges söner sitta sida vid sida. Detta förhållande tillmåter jag så stor betydelse för folkulturen, att något, som skulle syfta åt en ändring deri, vill jag ingalunda vara med om.

Då den ärade talaren i sitt anförande frågade, hvarför icke *staten* skulle kunna inrätta försöksläroverk, så vill jag svara honom med en motfråga: hvarför har *staten* icke gjort det? Om nu *staten* icke befattat sig dermed, så måtte väl häri ligga god anvisning för svaret å det uppställda spörsmålet. Säkerligen torde en hvar medgifva, att, om undervisningsväsendet uteslutande skulle

samlas i statens hand, det skulle få en stor benägenhet att öfvergå till ett slags stereotyp mekanism. Och det torde icke vara så lätt för staten att bestämma vissa skolor till försöksläroverk. Härefter ligger säkerligen också skälet till att så icke skett.

Om man vill skärskåda förhållandena närmare, torde man nödgas erkänna, att den pedagogiska verksamheten icke blott är grundad på bibragt vetande, utan att den äfven kan yttra sig såsom rent af en konst. Det finnes en pedagogisk konst, en undervisningskonst, och konstens gäfvu, den läser man sig icke till, utan den får man. Det finnes bland de män, som utbilda sig för undervisningsverket, sådana som på ett alldeles särskildt vis äro begäfvade för lärarekallet, under det att det stora flertalet icke har denna begåfvning, utan får nöja sig med den utbildning, studierna kunna gifva. Det är ju ock att antaga, att en person, som tillhör det förstnämnda slaget, vill egna sig åt lärarekallet såsom icke en reglementerad mekanism, utan en själfständig verksamhet, inom hvilken han kan fritt utveckla sin begåfvning. Men till sådan själfständig verksamhet erbjudes honom knappast tillfälle annorstädes än i de enskilda läroverken.

Jag tror därför, att det af motionären framhållna önskningsmålet, att staten måtte dotera de enskilda läroverken, så att de kunna bära sig, icke är något, som kan anses såsom mindre viktigt, såsom något hvilket kan göras men också låtas. De enskilda läroverken hafva mycket stor betydelse äfven för statens läroverk just därför, att de för de senare blifva nyttiga konkurrenter, ett slags stimulus, icke minst derigenom att mera själfständigt utrustade naturer, som kastat sig in på pedagogens kall, vid de enskilda läroverken af sin benägenhet för och tillfälle till initiativ drifvas att göra försök, hvilkas resultat derefter komma äfven statens läroverk till gagn.

Jag måste hålla mitt ord och får icke upptaga kammarens tid längre. Jag skall därför ej säga mer, än att då principen redan är godkänd, då Kongl. Maj:t redan nu på grund af Riksdagens medgifvande understödjer enskilda läroverk, det icke torde kunna anses alltför sagviniskt, om jag uttalar den förhoppning, att denna fråga måtte af Kongl. Maj:t tagas i än vidare beaktande och göras till föremål för en framställning till Riksdagen, deri man lyckligt undviker de skär, på hvilka den enskilde motionärens framställning nu synes hafva strandat.

Herr von Friesen: Till en början ber jag att få påpeka, att staten redan gifvit de enskilda gossläroverken ett ganska väsentligt understöd. En del sådana läroverk hafva fått två mycket viktiga förmåner, nemligen dimissionsrätt till studentexamen och tjänsteårsberäkning för lärarne. Dessa förmåner äro mycket stora och inefatta, enligt min uppfattning, ungefär allt hvad staten, i allmänhet taget, bör göra för de enskilda gossläroverken.

Motionären har nu för sitt förslag framlagt två skäl, ett pedagogiskt och ett ekonomiskt.

Han har sagt, att vid de enskilda läroverken försök lättare gö-

Om understöd åt vissa enskilda läroverk.
(Forts.)

Om understöd åt vissa enskilda läroverk.
(Forts.)

ras med nya metoder, och de enskilda läroverken skulle härvid vara staten till nytta icke blott positivt, utan äfven negativt, så att man finge tillfälle att kasta bort oandvändbara metoder, och dessa således icke komme att blifva statens läroverk till skada. — I förbigående får jag säga, att det icke måtte vara så angenämt att vara fader till pojkar, som gå i läroverk, der man profvar sådana negativt gäneliga nya metoder.

Här kan i öfrigt talas om två slags försök: försök med nya metoder i undervisningen och organisatoriska försök.

Hvad då beträffar försöken med nya metoder, kan jag icke säga, att de äro utestängda från statens läroverk. Undervisningsmetoderna äro ganska fria. Undervisningsämnena måste bestämmas, men metoderna lemnas fria. Det är icke stäldt hos oss på samma sätt som i de franska statskolorna, der man öfverallt har samma undervisningsböcker och i hvilka det öfverallt på samma skoltimme läses samma ämne. Här i Sverige lemnas mycket friare händer åt de särskilda läroverken, och faktiskt är, att nya undervisningsmetoder oupphörligen försökas vid statens läroverk.

Jag vill icke trötta kammaren med något pedagogiskt anförande, men jag kan icke underlåta att anföra ett exempel angående de båda ämnena fysik och kemi. Ända in på 1860-talet var undervisningen i dessa ämnen ganska bristfällig, hvaremot den nu är på god väg att blifva hvad man skulle kunna kalla fullkomligt mönstergill. Laboratorier finnas nu vid alla läroverk, med goda uppsättningar af apparater. Undervisningen i dessa ämnen står i själfva verket för närvarande hos oss så högt, att när en utlänning kommer hit och får kännedom om dess ståndpunkt, den väcker hans stora förvåning. Denna utveckling hafva vi emellertid icke ernått genom de enskilda läroverken, utan genom statens, och framför allt genom ett statsläroverk här i hufvudstaden. — Nya metoder vid undervisningen i lefvande språk försökas ock vid statens läroverk lika väl som vid de enskilda. Den imitativa metoden har sålunda börjat tillämpas vid flera statsläroverk, och lärarne hafva full rätt att göra dylika försök.

Hvad åter beträffar de organisatoriska försöken, så är det klart, att våra statsläroverk skola vara organiserade lika. Det behöfde visserligen i och för sig icke vara omöjligt att gifva olika läroverk olika organisation, men jag ber att få påpeka att, så snart läroverken skola föra till samma mål, nemligen mogenhetsexamen, hvilken måste vara lika för alla, emedan den är en embetsexamen och medför kompetens till vissa statstjänster, så måste dessa läroverk vara lika organiserade, men samma förhållande gör, att äfven de enskilda läroverken, såsom det också visat sig, få göra sina organisatoriska försök med mycken försigtighet.

Jag tror således, att statens läroverk i mycket hafva lika goda förutsättningar som de enskilda skolorna, om icke bättre, att kunna göra försök med nya metoder. Det kan visserligen hända, att sådana själfständiga undantagsnaturer som dem, om hvilka den föregående talaren yttrade sig, kunna slå sig på att bilda läroverk enkom för att göra nya försök, men egentligen och vanligen äro

väl dessa enskilda läroverk blott affärsföretag. Och för öfrigt får man väl förutsätta, att statens läroverk skola vara i lika goda händelser som de enskilda läroverken.

Hvad angår det ekonomiska skälet, så har herr Billing redan framhållit, att staten icke kan vinna någon stor ekonomisk vinst genom att på det sätt, motionären föreslagit, understödja de enskilda läroverken. Dessa uppstå i allmänhet på sådana platser, der det förut finnes statsläroverk, och den besparing staten kan erhålla genom de enskilda läroverken torde därför icke kunna anslås synnerligen högt.

Hvad som emellertid framför allt bestämt mig att motsätta mig motionärens förslag är det sociala skälet. Man åberopar ofta i detta fall exemplet från främmande länder, särskildt vårt grannland Finland, der sådana af staten understödda gosskolor finnas i stor mängd. Jag har gjort förfrågningar om huru förhållandena med dessa skolor voro, och jag fick det klara och bestämda svaret, att de voro fullkomliga kastsolor för de förmögnes barn, under det det fattiga och så kallade sämre folkets barn gingo i andra skolor. Så t. ex. har Helsingfors normallyceum på långt när icke fullt elevantal, under det att ett enskildt läroverk i samma stad har fullt upp med elever, alla förmögna föräldrars barn, hvaremot de fattiges barn gå i statens skolor. Och det lär vara en allmän mening i Finland, att privatskolsystemet ingalunda är något lyckligt eller efterföljansvärdt förhållande. Hos oss hafva vi det nu så stäldt, att det icke är någon utsliten fras, då man säger, att torparens och grefvens barn sitta sida vid sida i skolan. I detta förhållande hafva vi efter min mening ett godt bidrag till den sociala frågans lösning, hvilket vi icke böra låta försvinna. Gifver åter staten de enskilda läroverken allt för mycket understöd, så kommer detta lyckliga förhållande säkerligen att försvinna. De privata läroverken skulle nog, som motionen antyder, kunna uppsätta en del friplatser, men detta skulle nog icke kunna medföra någon jemlikhet; dessa frielever skulle tvärtom tvingas in i en ganska obehaglig ställning.

I enlighet med den uppfattning, jag nu uttalat i frågan, hoppas och tror jag också, att Kongl. Maj:t skall med mycken varsamhet framgå vid beviljandet af understöd åt enskilda läroverk. De läroverk, som nu hafva understöd, hafva visat sig vara goda och förtjenstfulla. Kongl. Maj:t har efter verkställda undersökningar befunnit dem förtjenstfulla och de hafva fått vara i verksamhet någon tid, innan de erhållit understöd. På detta sätt har man på förhand vetat beskaffenheten af de läroverk, staten gifvit understöd, och jag tror ej att det är skäl att gå vidare.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag kan icke tro, att den sociala olägenheten af de enskilda läroverken kan vara så stor som herrar Billing och von Friesen antagit. Det är ju gifvet, att, om dessa läroverk finge statsunderstöd, de skulle inrätta ganska många friplatser, och derigenom skulle tillfälle lemnas äfven obemedlade barn att der erhålla undervisning. För öfrigt är det visserligen

Om understöd åt vissa enskilda läroverk.
(Forts.)

Om understöd åt vissa enskilda läroverk.
(Forts.)

sant, att Sverige under föregående århundraden haft stor social nytta deraf, att i skolorna de fattigas och de rikas barn sitta sida vid sida, men jag vet icke, om ej staten kanhända gått något för långt i att uppmuntra fattiga föräldrar att sätta in sina söner i de högre läroverken. Vi hafva sett hvilket stort antal studenter som årligen producerats och kommit till universitetet i förhållande till det antal, staten sedan kan gifva sysselsättning och förtjenst, och jag tror att det måste erkännas, att häri ligger äfven en social fara.

Herr Billing anmärkte, att i motionen icke talats om att, såsom förutsattes i 1890 års förslag, de enskilda läroverken skulle vara »väl förtjenta». Ja, det är riktigt, att detta ord icke blifvit nämndt, men det står i stället »väl vitsordade» och jag tänkte mig att detta skulle betyda detsamma.

Som bevis på huru orätt vi gjort, som icke mera utförligt talat om vilkoren för åtnjutande af statsunderstöd, framhöll herr Billing vidare, att man vid en skola skulle haft för afsigt att alldeles förvisa religionen såsom undervisningsämne, men jag tror icke att denna uppgift är fullt korrekt. Saken lär förhålla sig så, att en af de personer, som stå i spetsen för den antydda skolan, förut, innan skolan bildades, lemnade enskild undervisning och då icke undervisade i religion, men sedan skolan kommit till stånd, har religionsundervisning meddelats derstädes, för öfrigt, efter hvad jag inhemtat, af en mycket god lärare.

Hvad beträffar herr Billings yttrande derom, att det icke skulle vara en god affär för staten att lemna det begärda understödet, så skulle det föra mig allt för långt att gå in på en vederläggning deraf. Jag qvarstår emellertid vid min förut uttalade uppfattning, om än jag anser, att detta förhållande är af mindre vigt än de pedagogiska synpunkterna.

Herr vice talmannen: I närmaste öfverensstämmelse med de åsikter, jag för några år sedan uttalade derom, att staten borde i större omfattning understödja de enskilda läroverken, ber jag att i allt väsentligt få ansluta mig till herr Wieselgrens uttalanden i frågan. Efter det erkännande statsutskottet gifvit de enskilda läroverken och dess uttalande om att det vore önskvärdt att de erhålla understöd, men att de medel, som för sådant ändamål finnas tillgängliga, äro för knappa, så har det resultat, hvartill utskottet kommit, i hög grad förvånat mig liksom ock i synnerhet de skäl, utskottet därför anfört. Hvad det beträffar att dessa läroverk skulle blifva kastsolor, så är jag elev från ett enskildt läroverk, och jag kan intyga, att det visst icke var fallet, att der rädde någon slags kastanda. Bland de alumner, som derifrån utgått, fins också hela samhällsskalan representerad. Så hafva bland andra sex blifvit statsråd och två — hamnbusar. Jag önskar och hoppas, att frågan måtte återkomma och att den då får ett bättre mottagande från statsutskottets sida än som nu kommit den till del.

Herr Törneblad: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att om man skall bevilja detta anslag och sålunda yttra sig till

förmån för saken i fråga, så måste man först veta hvad saken innebär, och jag vill då fråga, om någon här i kammaren kan svara på: hvad är ett försöksläroverk? Till dess jag fått ett svar på denna fråga, så instämmer jag med utskottet.

*Om understöd åt vissa enskilda läroverk.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 91—99.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 100.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 28 och 30 sistlidne månad bordlagda utlåtande n:o 56, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om undersökning angående meningarne bland landets myndiga manliga befolkning i fråga om de viktigare hittills framställda förslagen till ändrade bestämmelser rörande valrätt till Riksdagens Andra Kammare, bifölls utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

n:o 60, till Konungen, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af länemedel för utveckling af statens telefonväsende, dels ock Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för anläggning af vissa telefonledningar, samt

n:o 61, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af länemedel till utveckling af statens telefonväsende.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrifvelse:

Till Riksdagens Första Kammare!

Då *en* bland de flera ogynsamma omständigheter, som förorsakade att den bohuslänska jernbanans afslag vid gårdagens gemensamma voteringar afgjordes medelst den förseglade sedeln, äfven var den, att jag blifvit kallad till ett af mina barns dödsbädd och ej ansåg mig derifrån kunna återvända på den tid, som erfordrades för att hinna deltaga i voteringen, så har jag velat

med läkares intyg styrka de förhållanden, som tvungo mig att tillbringa natten vid sjukbädden i stället för att, såsom det var min afsigt, använda den för återresa till Stockholm.

Med kännedom om det tillmötesgående, med hvilket röstqvittningar inom Första Kammaren bruka kunna öfverenskommas, i ömmande fall, gjorde jag per telefon och telegraf försök till sådan, men tyvärr utan framgång.

På samma gång jag djupt beklagar voteringens olyckliga utgång, öfverlemnar jag åt Första Kammaren att bedöma giltigheten af de skäl, på grund af hvilka jag i detta fall handlat.

Göteborg den 29 april 1897.

P. Em. Lithander.

Det i skrifvelsen åberopade läkareintyget, som jemväl upplästes, lydde sålunda:

Att grosshandlaren och kommandören herr P. Em. Lithander, hvars dotter sedan lång tid legat sjuk i *lungtuberculos*, på min bestämda tillrådan hemkallades *måndagen* den 26 dennes, emedan sagde dag på middagen en så högst betänklig förändring i hennes tillstånd egt rum, att hennes bortgång syntes nära förestående, ett förhållande som fortfor oförändradt under tisdagen 27:de och sålunda utgjorde anledning för mig att afstyrka herr Lithanders tillämnade resa till Stockholm samma dags afton; visserligen har i dag en ringa förbättring inträdt, men det oaktadt är sannolikt slutet att förvänta hvilken dag som helst; intygas på heder och samvete.

Göteborg den 30 april 1897.

O. Im. Carlander.

Legitimerad läkare.

Anmälades och bordlades särskilda utskottets memorial n:o 3, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa delar af den i utskottets utlåtande n:o 1, första punkten, föreslagna lag för Sveriges riksbank.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 4,11 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.